Kurucusu : *Salim ŞENGİL*
Sahibi ve
Sorumlu yönetmen : *N. Şengil*
Kuruluşu : 1947
HAZİRAN 1972
SAYI : 92 - CİLT : 24
Sayısı : 5 Lira

DOST

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR - ATATÜRK

KÜLTÜRÜMÜZÜN SARAYI ÜSTÜNE

dost

Tam on yıl sürecek! demiş yetkililerden biri... Tam on yıl.. İstanbul'da bir gecede yaktığımız Kültür Sarayının onarımı tam on yıl sürecekmiş... Yılda ancak beş milyon lira ayırılabilirmiş bütçeden bu onarım işi için. Ve tüm onarım için de 47 milyon 526 bin lira gerekiyormuş... Bu yanık yapının her yıl bir bölümü eksiltmeye çıkarılacakmış. On yıl sonra, Kültür Sarayı, yanan Kültür Sarayının aynısının tıpkısı olacakmış...

Bu "... mış'lı, muş'lu" gazete haberleri bizi yakın geçmişe götürdü.

27 Kasım 1970 Cuma gecesiydi. İstanbul Kültür Sarayında, Arthur Miller'in "Cadı Kazanı" nı oynuyordu Devlet Tiyatrosu sanatçıları. Saat 23 sularıydı. Oyuncular sahnede, seyirciler salondaydı. Görevliler görevleri, yöneticileri yönettikleri işlerin başındaydı. Başartisti, dekorcusu, kostümcüsü, ışıkçısı, perdecisi, bina müdürü, sorumlusu, sorumsuzu hep oradaydılar. Hattâ tiyatronun en genel müdürü bile bir sigara içimliği uzakta oturuyor, dinliyor, dinleniyordu. Ve hepimizin gözleri önünde cayır cayır yandı gitti kocaman yapı..

23 yıl etekler dolusu paralar dökülerek Türk Kültür yaşamına sunulmuştu bu kocaman yapı. Ama ne var ki, bir şeyler vardı işin içinde, bir şeyler vardı... Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü ile Opera Genel Müdürü arasındaki rekabet, çekişme Ankara'nın dışına taşmıştı. İşte bu iki Genel Müdürlük arasındaki kıyasıya çekişme İstanbul Kültür Sarayında da süregeliyordu... Her iki genel müdürlük üne, şana, şöhrete sıkı sıkıya sarılırlarken, bu kocaman yapıdaki sorumluluğu parmak uçları ile tutuyorlardı.. Sen yaptındı, ben yaptımdı; o aldıydı, şu almadıydı; ben dedimdi, sen dedindi... İlk önce bu itiş kakış ön plandaydı, sonra sanat işleri geliyordu... İşte bu hırgür, bu vur-kır havası içinde 27 Kasım 1970 Cuma gecesine kadar gelindi... Sonra ne oldu? Herkesin, hepimizin gözleri önünde koskoca Kültür Sarayı çıra gibi yandı gitti, kül oldu...

Kim bu yangının sorumlusu? Ufacıcık bir emniyet tedbiri yok muydu orta-da?... Yangın söndürme makinaları bile çalıştırılamamış, çelik perdeler bile indirilememişti...

Sorumlular belki arandı... Arandı ama bulunamadı... Aradan 18 ay geçti. Şimdi sonuç nedir? Ne oldu? Yangın acısının ilk günlerinde çeşitli politikacılar, bir kaç ay, bir kaç yıl sonra her şey yerli yerinde olacaktır, diyorlardı... Hattâ bir dernek bile kuruldu onarıma yardım için ve 29 Mayıs 1946 da yapımına başlanılan İstanbul Kültür Sarayını 1968 in Nisan'ında tamamlayabilmiştik. 263 ay sürmüştü Kültür Sarayının yapımı. Ama 31 ay kullanabildik, tepe tepe; sorumsuzca, hiç acımadan... 18 ay oldu şimdi de yanalı. Nice yıllar inşaat başında beklemiştik... Şimdi nice yıllar da yangın yeri başında bekliyeceğiz... Nice bekleyişler var yazınımızda... Bekliyelim bekliyelim ama, sorumlular kim, hiç sorumlusu yok mu bu işin? İşte bu soruyu bir de kafamızdan atabilsek, bir on yıl daha rahatça bekliyebiliriz belki de!...

savut

Yiv çoktan karıncalanmış
Tetik pas
Cascavlak kundağında ağ-örümcek
Gez-Göz Arpacık da epey ırgalanmış
Mumya namlu acaba nasılına dirilecek
Kötü meşin askı kayışı da koptu kopuyor
Süngüsü de mi düşmüş ne bunun
Ustelik bidirhem fişeği yok
Dipçikse bir düşe yuvarlanıyor
Neyin nesiymiş o mantar kabza ?

Ama şu kunt omuzumuz var ya
Bu tüfek besbelli yaşıyacak.

Metin ELOĞLU

sevginin çiçekleri

I

Şimdi oralarda her şey susmuştur
dağlar birer yumruktur gökyüzüne öfkenin
savurduğu
yollar bir ezgiyi inlemekten yorgun düşmüştür
bir su böler uykusunu gecenin
tendürek'e yaslanmış korkusuz ve asi
bir su kaynağına çekilir gibi

bir çocuğu okşamak duygusu uyanır içinizde
boşalmış yatağında tedirgin bir ırmağın
yas kirpiklerine takılı bulutlar gibi
ve başbaşa kaldığınız gülümseyişidir düşmüş
ellerinize

ve şimdi siz yani yaşamanın çoğulu
acı kiraz kabuğu bir mızrap vurmuyorsa eğer
yüreğinize
siz bir ilkyaz dağında işte
bir gelinciğin birden bire soluşu gibi
yalnızsınız demektir

ağlıyorsam eğer bu sıra
erkekliğime verin siz benim
merhabasız geçtiğinde hilâl'den küskün bir
tirenin
kahrımdır bakmayın bir şişe şarap diye içtiğim
ve yollara dökülüşüm böyle tek başıma
şairliğimdendir
artık benimle birlikte uykusuz çocukları sevmeye
gelin

II

işte vardım ine-çıka başucundayım
ıssızlıkta bir dal gibi düştüğün yere
yerin altından altından yola çıktım
geç mi kaldım sürgünden ancak sürdüm
büyüdüm ben ancak çocuktum

karanlık üstüme üstüme bastırırdı ellerini
ve tütsü gibi bir sis boşanırdı gecenin ağzından
bir ırmağın kıyısında olurdum
donardı soğuk bir korkudan suyun sesi

şimdi dağlardan atlar iner gibi türküler geliyor
ellerimin ulaşamadığı yere
yüreğimi fırlatmasını öğrendim artık ben
sular döne döne bir anıyı yüceltmesini
bir gece vardiyası dönüşünün ayak sesleri gibi

adını ezberledim bir destana uyakladım
bütün kuşluk sürelerinde söylenir olsun diye
ve solgun bir güle iki damla su verecekmiş gibi
gözlerimi bir ağıta sakladım
yansımasında ay ışığının üzgünlüğü var
ve evrenin sürgit bir oluğundan akacak sular
tan akacak sular

işte gerili bir hayıt şimdi kaburgaların
coşkun bir şiirden dökülmüş dizeler gibi ve
çarpıcı ve yalın
elbet hep böyle yere düşmüş olarak kalmayacak
yere düşmüş bir yaprak gibi böyle ezincin
gün aralandı çünkü bak ışık sızıyor geceye
su yürüdü saçaklarına gecenin bak
öyle güzel açacak işte sevginin nilüferleri
ellerimizde öyle uçarı kendimiz için
bir kuş durmadan tüylerini yıkıyor gibi

Aydın YALKUT

dost

FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 92
HAZİRAN 1972
CİLT : 24
SAYISI 5 LİRA

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Kurucusu :
Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda bir çıkar
Sayfa Düzeni : Salim ŞENGİL
İdare Yeri :
Ahmet Rasim Sokak 15/5
Çankaya - Ankara
TELEFON : 17 07 00
Abonesi :
Yıllık 50 TL., Altı aylık 30 TL.

Dış ülkelere bir mislidir.
İlân Şartları :
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
„ „ 1 „ 1.250 "
İç sayfalar 1 „ 1.000 „
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere % 10. 12 sayıda ise % 20 indirim yapılır.
Basıldığı yer :
Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

edebiyatımızın doğal çevresi II

tuncer uçarol

DOĞA ÇEVRE SAPTANABİLİR Mİ ?

Edebiyatımızın doğal çevresini kesinlikle belirliyebilmek için, **ana amaç olan yapıtlarda** önce konuların nerelerde geçtiğini saptamak gerekecektir. Türk edebiyatının gelmiş geçmiş bütün yapıtları tek tek elden geçirilebilirse, bunu gerçekleştirmek kolay olacaktır.

Ancak, edebiyatımızın bütün yapıtlarını elden geçirmenin güçlüğü de ortadadır. Kaldı ki, her yapıtta konunun nerede geçtiği de kesinlikle saptanamıyacaktır. Örneğin, şiirde konunun yer'-ini bulmak genellikle olanak dışıdır. Bir romanda ya da hikâyede ise, konunun köyde mi şehirde mi geçtiği saptanabilse bile, ülkenin hangi bölgesinde geçtiğini bulmak güç görünmektedir.

Bu araştırma, konu yerine yapıtların tekniği yönünden **(doğal) ve toplumsal çevrenin oluşturduğu** konuya bakış açısından, konuyu başka biçimde söyleyişten, anlatım türü seçiminden vb.) gidilerek yapılmak istenilirse daha da güçleşecektir. Çünkü, bunun için de, hangi tekniği hangi çevrenin yaratabileceğini önceden araştırıp saptamak, sonra da bütün yapıtları buna göre **tek tek** elden geçirmek gerekecektir.

Bu durumda, edebiyatımızın doğal çevresini çizebilmek için başka bir yola başvurulmalıdır. Bu yol da; ana amaç olan yapıtları bırakıp bunların sahipleri olan edebiyatçıların yaşama bölgelerini aravıp bulmaktan geçmektedir.

Çünkü, daha önce de tekrarladığım gibi (1); edebiyatçı da her insan gibi **kalıtımın, doğal ve toplumsal çevrenin** karşılıklı etkileriyle yanıtlara ulaşır, kişiliğini öylece kazanır. Bir edebiyat yapıtı da, yazarının yaşantısının şu ya da bu ölçüde söz - yazı biçimini almış olmasından başka bir şey değildir. Dolayısiyle, edebiyatçıların yaşama bölgelerinin saptanması, büyük ölçüde yapıtlarına sinen ve onlarda konu edilen yerlerin sınırını da gösterecektir. Bunun tersi bir düşünüşü kabul etmek ise; örneğin, birçok Türk edebiyatçısının, görmediği yaşamadığı ülkelerde geçen çok sayıda kitap yazdığını söylemeğe de getirecektir ki, bu da kitaplıklarımızda yatan gerçeklere aykırı düşecektir.

Böylece, edebiyatçılarımızın yaşadıkları doğum, öğrenim, çalışma, ölüm yerlerinin ortalamalarını bulmak, edebiyatımızın doğal (ve toplumsal) çevresini de çizip gösterebilecektir.

Ne var ki : 19. yüzyıldan önceki edebiyatçılarımızın çoğunun öğrenim ve çalışma yerlerinin bilinmemesi (2), ölüm yaşlarında edebiyatçıların doğanın etkisinden çoktan kurtulmuş olması, bu araştırmada tek ölçüt olarak doğum yerlerini almağa zorlamıştır.

Ancak; doğanın, edebiyatçının daha çok gençlik ürünleri ile çocukluk - gençlik dönemlerini anlatan ürünleri üzerinde kendini duyurduğu da hatırlanırsa, edebiyatımızın doğal çevresinin araştırıldığı bu yazıda doğum yerlerinin ölçüt alınmasında büyük bir sakınca görülemiyecektir.

EDEBİYATIMIZDAKİ DOĞAL ÇEVRE DARDIR

Edebiyatçılarımzın doğum yerleri dağılımını daha önceki bir yazıda ayrıntılı olarak belirtmiş, ilgili rakam ve bilgileri sıralamıştım (3).

Bu dağılım verileri olduğu gibi ele alınırsa; edebiyatımızın bilinen gelmiş geçmiş bütün yapıtlarına da % 89,2 oranında bugünkü sınırlarımız içinde kalan yerlerin, % 10,8 oranında da bugünkü sınırlarımız dışında kalan yerlerin sinmiş olabileceği ya da konunun geçtiği yer olarak alındığı söylenebilecektir.

Araştırma bugünkü sınırlarımız içinde yürütülürse, İstanbul'un doğal (ve toplumsal) çevresinin edebiyatımızın sinme ya da konunun geçtiği yer olarak alınma olasılığı aynı verilere göre en az % 58,8 görünmektedir. Öteki 66 ilimizin her biri için ise bu olasılık % 2,9'u geçmemektedir!.. (4).

11. Yüzyıldan bu yana ki (aydınlar katında kitaplara geçmiş) Anadolu Türk Edebiyatı'nda bu rakamlar şunu belirtmektedir : Bugünkü sınırlarımız, içinde doğan edebiyatçılarımız, sonradan eğitim için İstanbul'a gitmeselerdi, çekime kapılıp 'iş için İstanbul'a koşmasalardı, emekliliklerinde dinlenmek için İstanbul'da kalmağa karar vermeselerdi, doğdukları yerlerde kalıp hep oranın insanlarını, oranın toplumsal ve doğal çevresini anlatsalardı, bu durumda bile her bir ilimizin edebiyatımıza yansıtılma olasılığı bugüne kadar % 2,9'u geçemiyecekti!..

Oysa, % 2,9 yansıtılma olasılığı da salt Trabzon ili için sözkonusudur. Edirne, Tekirdağ, Çanakkale, Aydın, Bursa, Hatay, Amasya, Diyarbakır, Balıkesir, Zonguldak, İzmir için bu olasılık % 1,0 - % 2,7 arasındadır! Adana için % 0,9 geri kalan 47 il içinse % 0,9'un altındadır!.. Adı-

yaman, Ağrı, Bingöl, Hakkari, Mardin, Siirt'te de, edebiyatçı doğumu hiç kaydedilmediğinden, anlatılma olanakları yok (ya da çok az) görünmektedir!..

Yalnız illere göre hazırlanan bu yaklaşımların, alanlar küçük tutulduğundan, gerçeği tam olarak yansıttığı ileri sürülemiyecektir. Gerçeğe daha bir yaklaşım elde edebilmek için kıyaslama alanlarının illerden daha geniş tutulması, örneğin **coğrafya bölgelerimiz**'in alınması uygun olacaktır. Böyle bir bölümlemeye göre de; Marmara Bölgesi'nin doğal (ve toplumsal) çevresinin edebiyatımıza yansıtılma olasılığı en az % 65,5 olarak saptanabilmektedir. Onu Karadeniz Bölgesi %7,5 olasılıkla, Ege Bölgesi %6,8, Akdeniz Bölgesi % 6,3, İç Anadolu Bölgesi % 5.6, Güneydoğu Anadolu Bölgesi % 4.9, Doğu Anadolu Bölgesi de % 3.4 olasılıkla izlemektedir.

Şu da var ki; ülkemizin bazı illerinde edebiyatçı doğumlarına daha çok rastlanırken, bunların hemen yanıbaşındaki bir sıra ilde de daha az görülmektedir. Doğumların az olduğu iller de böylece içinde bulundukları bölgelerin yoğunluk ortamlarını aşağı çekmektedir.

Oysa, bu doğurgan iller birlikte, kısır iller de ayrıca ele alınıp inceleme konusu edilebilir. Nitekim, edebiyatçı doğumları yönünden ülkemiz, çok belirgin olarak, yukardan aşağı üç doğurgan bölgeye, üç kısır kuşağa ayrılmıştır. Üstelik bunlar da bir doğurgan bölge, bir kısır kuşak olarak sıralanmıştır (3). İşte, illerin doğum yoğunluklarının belirtilmesiyle hazırlanan bu doğum yerleri haritasında kendiliğinden ortaya çıkan bölgeleşmeye göre de **Marmara ve Ege Bölgeleri'nin doğurgan illeri**'nin edebiyatımıza birlikte yansıtılma olasılığı % 64,6 görünmektedir. Bu batı doğurgan bölgesinin hemen yanıbaşındaki İzmir - Adapazarı - Bilecik - Kütahya - Uşak - Afyon-Isparta - Antalya **kısır kuşağında** ise bu olasılık % 4,9'a düşmektedir!.

Öte yandan; Batı Orta Bölgesi'nin yansıtılma olasılığı % 10.5 iken, yanıbaşındaki Samsun - Ordu - Sinop - Çorum - Yozgat - Maraş - Adıyaman kısır kuşağında % 4.2, Doğu Orta Bölgesi'nde % 13.4 iken bu bölgenin hemen yanıbaşındaki Rize - Kars - Erzurum - Ağrı - Tunceli - Bingöl - Muş - Bitlis - Van - Mardin - Siirt - Hakkari kısır kuşağında da% 2.4'tür.

İSTANBUL EDEBİYATI DEMEK DOĞRU MUDUR?

Görülmektedir ki; bugüne kadarki sekiz - dokuz yüzyıllık Anadolu Edebiyatı'mız içinde İstanbul'un doğal (ve toplumsal) çevresinin edebiyatımıza yansıma olasılığı en az % 58.8'dir. Marmara Bölgesi içinde bu olasılık % 65.5'tir. Olasılık, batıdan doğuya doğru gidildikçe azalmaktadır.

Bu rakkamlara göre, bugüne kadarki edebiyatımızın doğal çevresi de, bu oranlarda, İstanbul ve Marmara Bölgesi doğal çevresi olagelmiş, Edebiyatımız bu çevreye sıkışmış demektir. Her bir ilimizin % 2.9 yansıtılma olasılığına karşı İstanbul'un tek başına % 58.8 olasılıkla ağır basması, etkili olması demektir.

Bu nedenlerle, bugün bile bir **İstanbul edebiyatı** var demek olağan sayılmalıdır. İstanbul edebiyatının Türk Aydınlar Edebiyatı olduğunu söylemek bile, bu sonuçlara göre ters düşmeyecektir.

Edebiyatçılarımızın % 58.8'ini doğurup onları yaşatan, barındıran ve kendini anlattıran, Anadolu doğumluların tümünü de sonradan bütün olanaklariyle kendine çeken, özellikle 19. yüzyıla kadar Divan Edebiyatı büyüsü ile onları da kısa zamanda eriten İstanbul Edebiyatı'nın doğal (ve toplumsal) çevresinin de, Halk Edebiyatı'mızdaki gibi Anadolu olamıyacağı böylece kesinlikle anlaşılmaktadır.

Özellikle bu verilerden sonra daha da kesinlikle ileri sürülecektir ki, bu edebiyat, % 58.8 oranında kendi kapalı şehir kutusu içinde edebiyatçısını da doğurarak yüzyıllarca büyük şehir gerçeği içine kapanıp kalmış, Anadolu'dan, katı doğadan uzak yapıtlarını da, ancak imbikten geçirilmiş soyutlamalarla Divan Edebiyatı anlayışiyle vermek zorunda kalmış bir edebiyattır.

---

(1) Edebiyat Sosyolojisi : **Yeni Edebiyat,** Aralık 1970, sayı II/2.

(2) Behçet Necatigil : **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,** Varlık Yay., 1970. Agâh S. Levent de; **Türk Dil**'n'deki (Temmuz 1971/Sayı 238) bir yazısında, geçmişteki edebiyatçılarımız hakkında yeterince monoğrafya ve bibliyoğrafya olmadığını belirtmektedir.

(3) Edebiyatçıların Doğum Yerleri : **Dost,** Mayıs 1971, sayı 79.

(4) Yüzde rakamları; illerdeki edebiyatçı "doğum sayıları"na göre değil, il alanlarının farklı büyüklükte olmaları gözönüne alınarak saptanan edebiyatçı "doğum yoğunlukları"nın yüzdeleştirilmesiyle bulunmuştur. "Doğum sayıları" ölçüt alınsaydı bu rakamlar. İstanbul için % 43.6, Trabzon için % 1.8, Marmara Bölgesi için % 54,8, Karadeniz Bölgesi için % 9.7, Marmara - Ege Bölgesi doğurganlığında % 60.9, yanıbaşındaki **İzmir - Antalya** kısırlığında % 2.8 olacaktı.

felsefede akılcılık ve deneycilik

füsun altıok

Birçok sorunun incelenmesinde bir kolaylık olmak üzere sınıflandırmalar yapmak âdet olmuştur. Bunun türlü örneklerine sık sık rastlanır.. Örneğin canlıların sınıflanması, tarihin çağlara ayrılması, bilim sınıflamaları her zaman yapılagelmiş olan sınıflamalardandır. Burada amaç, hem incelemede kolaylık sağlamak, hem de konuyu ve düşüncenin gidişini belirli bir çerçevede tutmak üzere bir plân içerisinde hareket etmektedir. Fakat bu sıralamalar, bölmeler, sınıflamalar gerçeği tam olarak yansıtmazlar. Yapay olarak kurulmuşlardır. Gerçekte tam karşılığını bulan sınıflama, yani tabiî sınıflama diye birşey yoktur.

Felsefe tarihinde ilkçağ-ortaçağ-yeniçağ felsefeleri olmak üzere böyle bir sınıflama yapıldığını, bu çağların da kendi içlerinde ayrıca bölümlendiklerini biliriz. Bütün bu çağların, ya da bölümlerin nerede başlayıp nerede bittiğini söylemek çok zordur. Felsefeyi bir takım çağlara ayırırken, düşüncelerin gelişiminde, türlü Felsefe akımlarında ve çeşitli filozoflarda; birbirlerinden mutlak olarak bağımsız bir şekilde ele alınmalarını önleyecek bir zincirleme, birbirini doğurma ya da etkileme olduğu unutulmamalıdır. Yapılacak en doğru iş, iki çağ arasındaki esas ve temelli düşünce tarzı, metod, amaç ve genel olarak 'esprit' farkını gözönüne almak ve mümkün mertebe bu temel üzerinde bir sınıflamaya gitmektir.

Yeniçağ felsefesi incelenirken de, yine yapay, fakat mümkün olduğu kadar çağın esprisine yakın, dolayısıyla amaca uygun bir ana bölümlenmenin seçilmesi gerektiği kanısındayım. Yeniçağ felsefesi (bilimin büyük etkisiyle) ilkin metodu öne sürmekle karakterlenir. Buradan kalkarak ve bilginin kaynağı ve metod sorunlarını ölçüt (kriter) almak yolunu izleyerek yeniçağın en genel ve belli başlı iki akımının; akılcılığın (rationalisme) ve deneyciliğin (empirisme) anlam ve kapsamlarına, birbirlerine göre durumlarına ve türlü yorumlarına kısaca değinmek istedim.

En geniş anlamıyla akılcı, akla önem veren; deneyci, deneye önem veren demektir. Ancak bu geniş anlamlar bilimin ve felsefenin yetindiği anlamlar değildir. Dar anlamlara eğilecek olursak deneyci, sağlam bilginin kökünün deneyde olduğunu ileri sürendir. Akılcı ise sağlam, sarsılmaz bilginin doğmatik olarak 'var'lığını kabullenir ve bu bilginin kökünün akılda olduğunu savunur.

Felsefe tarihine baktığımızda, istisnalar bir yana, başat olarak akılcı akımın Fransa'ya ve genellikle Avrupa'ya, deneyci akımın ise İngiltere'ye yerleştiğini görüyoruz ve bu çağın filozoflarını bu akımlardan birinin ya da öbürünün yanlısı olarak saptıyoruz. Fakat soruna böyle yaklaşmak da mümkün ve ilginç görünüyor :

Eğer akılcılık ile bilginin temeline vahy ya da otorite yerine aklı koyan düşünüşü kasdediyorsak, bu anlamda bütün modern felsefe sistemleri akılcıdır ve aslında, onları modern olarak sınıflandırmamızı sağlayan da bu karakteristiktir. Şüphesiz, bilginin kaynağını akıl yerine duyguda, imanda, sezgide arayan modern dünya görüşle-

hoş geldin barış

Bir kadın ki doğumcul
ölümle yaşam kıl payı
kan ve kin kokan bu çirkin dünyayı
utançla armağan ediyorum sana Barış
yaşamanın kardeşçesini sen yarat sen bul

Sancılar çekilecek acılar oy merhaba
toprak gelincik kanar şamatasız
kaskatı kabuğunu çatlatır bir tohum
yürür köklerden dallara özsu
yaşamdan ölüm çıkınca ne kalır acaba

Barış oğlum aslanım
anan ki vatandır
ölümler içinde doğurdu seni
günümüz gecemiz sana emanet
namluda mermi misali yorgun canım

Çığlıklarla geldin biliyorum
büyüyeceksin çığlıklarla
büyüyecek umutlar sevgiler ve kardeşlik
çiçekleri
tertemiz bir evren pırıl pırıl bir dünya
bekliyorum

Suat TAŞER

ri de vardır; fakat bu iman ve duygu felsefeleri de gerçeğe ulaşma yollarını, ya da iman objelerini akılla meşrulaştırarak bir teori kurmaya çalışırlar.

Öte yandan akılcılık ile; gerçek bilginin evrensel ve zorunlu yargılardan oluşan bir bütün olduğunu ve düşüncenin hedefinin, içindeki farklı önermelerin birbirleriyle mantıksal ilişkileri bulunan bir **hakikatler sistemi** olduğunu benimseyen düşünüşü de kasdedebiliriz. Bu da, gerçekleştirilebilme olanağına inansınlar inanmasınlar, hemen-hemen bütün modern düşünürlerin ideal olarak kabul ettikleri, bilginin matematik konsepsiyonudur.

Bunlardan başka, modern felsefede türlü cevaplar alan, bilginin kökenine ait bir sorun vardır: Bir tarafa göre, gerçek bilgi algıdan ya da deneyden gelmez. Temelleri akılda ya da düşüncede bulunmalıdır. Bazı hakikatler akla tabiî ve sade gelirler. Bunlar doğuştan ya da "apriori" denen hakikatlerdir. Kökenleri zihnin kendisinde bulunan gerçekler geçerli hakikatlerdir. Bu görüşün adı (Bazı yazarlar sezgicilik ya da apriorism adını veriyorlarsa da) akılcılık'tır. Diğer tarafa göre ise doğuştan gerçekler yoktur. Bütün bilgi algıdan ve deneyden gelir ve zorunlu denilen önemler hiç de zorunlu, ya da mutlak olarak doğru olmayıp, ancak olasılıklı bilgi verirler. Bu görüşe de, deneycilik, ya da özel bir hali olarak duyumculuk (sentationalisme) deniyor.

Deneyciler, yukarıda sözünü ettiğimiz anlamlardaki akılcılığı kabul edebilirler. Bize mutlak pekinliği (yakîn-certitude) verdiği için ancak bu gerçek bilgiye itibar edebilirler. Fakat aynı zamanda, belki matematik hariç, sağlam ve pekin bilgi **edinebilme** olanağını yadsırlar.

Eğer deneycilikten, felsefenin konusunun deney dünyamızın olduğunu kabul etmeyi anlıyorsak, deneyci felsefe deney dünyamızı yorumlamalıdır. Bu anlarda ise, bütün modern felsefe deneycidir. Yahut deneycilikle deney yapılmaksızın bilemeyeceğimizi, salt düşüncenin, mutlak olarak algıdan bağımsız düşüncenin olanaksız olduğu savını kasdediyorsak, yine modern felsefe büyük ölçüde deneycidir.

Her iki akım 17. yüzyılın başında, metod sorunu karşısında da kendi tutumuna göre bir seçim yapar. Deneyciler endüsiyonu, akılcılar deduksiyonu benimserler. Ama her ikisi de Aristoteles metoduna karşı olmakta birleşirler ve klâsike kıyasla bilinenler tekrarlanır, fakat yeni birşey kazanılmaz itirazını getirirler. Demek ki modern çağda metodun önemi, yeni bilgi bulma yolu oluşundadır.

Böyle bir yaklaşımla eğilindikte; akılcılığın ve deneyciliğin, bu iki karşıt akımın aslında, çağın yorumu yapılırken yeniçağ felsefesini karakterlendiren ana sorunlarda ortaklaştıklarını ve bir bakıma birbirlerini bütünlediklerini söylemenin, yapay bir uzlaştırmacılıktan uzak ve oldukça gerçekçi bir anlayış olduğumu sanıyoruz.

İKİ ŞİİR İKİ DÜNYA VI

ahmet inam

5. Birey - Zamanlar

Nâzım'ın evrendeki zamanın akışını yorumlayışını görmüştük. Nesnel zaman üstüne yorumunu öznel için düşündükleriyle karşılaştırabiliriz.

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kere döndü dünya
Ona sorarsanız
"lafı bile edilmez
mikroskopik bir zaman"
Bana sorarsanız :
"On senesi ömrümün"
—BEN İÇERİ DÜŞTÜĞÜMDEN BERİ—

Burada yine "yarı -diyalektik maddeci" Nâzım'ı görüyoruz. Evrenin, bireyin bu istem gücünden bağımsız akışına karşı kendi "mikrokosmos"-unu ortaya koyuyor. Oysa ömrün kısalığı hiç de önemli olmayabiliyor :

Ölümü, ömrün kısalığını tatlı bir kederle
düşünerek
Şarap içmek lâle bahşesinde ayın altında
Bu tatlı keder doğduk doğalı nasip olmadı
bize :
Bir kenar mahallede, simsiyah evde,
zemin katında
—RÜBAİLER—

Yaşam üstüne çelişen düşünceleriyle, sevmektedir, geçip giden zamanı.

İçimde mis kokulu
Kızıl bir gül gibi duruyor zaman
Ama bu gün cumaymış yarın
cumartesiymiş
Çoğum gitmiş azım kalmış umurumda
değil!
—VERA'YA—

Bu uçsuz bucaksız akış içinde "durur" şair. Tutabilir zamanı.

Suda balıkları nasıl görüp suda balıkları
nasıl avlayabilirim kıvıl kıvıl akan vakitleri tuvalinde Abidinin
—SAMAN SARISI—

Oysa, zamanın diyalektik akışı içinde, "su başında durmuş" gibiyizdir. Engels'in Contrad Schmid'e yazdığı mektupta dediği gibi "Her şey görece, saltık hiç bir şey yok" tur. (Nasıl oluyor da duruyor Nâzım'ın içinde zaman? Yoksa, bir yerde yaklaşma mı var Çelebi ile Nâzım arasında?)

"Şu başında durmuşuz
Çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz,
—MASALLARIN MASALI—

Nâzım'ın zamanı, bu akışın bilincinde olmasına karşın, yakalamak isteyişi, ruh hekimliği diliyle yorumlanabilir mi? Bir menopoz dönemini yaşamaktadır şair. Yaşlılık duygusunu böylece yenmek istemektedir. Kendisinden oldukça genç karısına şöyle seslenmektedir. (Bu anlayış mistisizmdir!)

gereğinden genç yüreğinin kanına batırıp
her lokmayı
vakitleri yakalamak istiyorum
—SAMAN SARISI—

Ölüm, zamanın durdurulma isteğine karşı gelecektir.

Geliyorum geliyorum geliyorum de
Ölüm uslandır beni
—YAMYAMLAR—

Gelecektir ölüm.
parmaklarımın ağırlığı yok
parmaklarım ellerimle ayaklarımdan
kopup havalanacaklar
salına salına dönecekler başımın
üstünde
sağım yok solum yok yukarım aşağım yok
—SAMAN SARISI—

Ölümün bu gücüne karşı anılara sığınılır.
aynaların içinde iniyorum merdivenleri
belki yirmi yaşındayım belki yüz
yaşındayım
—SAMAN SARISI—

"Yüz yaşındayım" sözü, olağan bir anılara sığınma durumu olmadığını gösteriyor. Zaman, akışı içinde, karıştırılmış, öznel bir yorumlamaya girişilmiştir. (Mistisizm! Çelebi'deki zaman anlayışıyla karşılaştırınız.)

Nâzım, bütün bir ömür akışı boyunca ondokuz yaşına takılmıştır. Ondokuz yaşı (1921), onun yaşamını değiştirecek dünya görüşünün tohumlarının atıldığı yıldır.

oralarda on dokuz yaşıma rastladım
birbirimizi bir de tanıdık
—SAMAN SARISI—

6. Bireyler - Zaman

Bireyler, toplum, bir birikim, bir gelenek içindedir.

Çok uzaklardan geliyoruz...
çok uzaklardan...
Kaybetmedik bağımızı çok uzaklarla...
Bize halâ
Konduğumuz mirası hatırlatır
Bedreddini Simavinin boynuna inen satır
—KABLET TARİH—

Bir savaşın tarihidir bize gelen. Ölüm, öldürme, yıkma tarihidir. Biz, bu birikimle, kendi savaşımızla kurarız geleceği.

gelecek günler için
gökten ayet inmedi bize
onu biz, kendimiz
vadettik kendimize
—KUVÂYI MİLLİYE—

Geleceği biz yaparız ya, gelecek bizden bağımsızdır.

Gözlerin sevgilim gözlerin toprak olacak
yarın
bal başka petekleri doldurmakta devam
edecek
—RÜBAİLER—

Akıp giden, etkimiz dışında, ama bizim etkinliğimizle değişecek zamanda, "insan", insanın doğada bıraktığı iz, sanat, ölmeyecektir. (İnsanı yücelme!)

bizim zanaatları düşünüyorum şiirciliği,
resimciliği çalgıcılığı filan düşünüyorum
ve anlıyorum ki
bir ulu ırmak akıyor insan eli ilk mağaraya ilk bizonu çizdiğinden beri
sonra bütün çaylar yeni balıkları yeni su otları yeni tatlarıyla dökülüyor onun içine ve kurumayan uçsuz bucaksız akan bir odur.
—SAMAN SARISI—

B.3 N. HİKMET'İN KİŞİLİĞİ

Çelebi'nin kişiliğinden söz ederken de açıklanacağı gibi, insan kişiliğini genel olarak iki öbeğe ayırabiliriz. 1 - İçe dönüklük 2 - Dışa dönüklük. Toplumsal olayların etkisinde kalan, gözlemci, belleği zayıf gibi olduğu için (Bkz. Va - nu, **Bu Dünyadan Nâzım Geçti.** Remzi Kitapevi, 1969), Nâzım, dışa dönük bir kişilik belirtisi gösterir. Jung, dışa dönükleri dörde ayırır. Buna göre, şair "duygusal -dışa dönük" tipe girer. Melankolik tipin tersine, kendine güveni ve çoşkusuyla "hypomanic" tir. (Bkz. Doç. Dr. Selmin Evrim, **Psikoloji Açısından Şahsiyette Bir Buud Olarak İçe Dönüklük - Dışa Dönüklük (Introversion - Extraversion) Sorunu Üzerine Bir Araştırma**, İ.Ü.Ed. Fak Yay. 1967)

İnsan kişiliği bıçakla bölünür gibi, kolayca içe dönük, dışa dönük olarak ayrılamaz. Her dışa dönükte biraz içe dönüklük görüldüğü gibi, her içe dönükte biraz dışa dönüklük vardır. Nâzım'ın eldeki şiirinde görüldüğü gibi, dışa dönüklüğünün yanında, mistisizme varan bir yanı da vardır. (Buna, biraz, birey, bireyler, zaman anlayışında dokundum.)

ben sularda batan bir ışık gibi
sularda sönmek istiyorum!
—HASRET—

"Sularda sönmek"? Akıp giden evrenin bunca gürültüsünde, sularda eriyivermek. Doğada erimekle kurtulunacağını sanan mistisizme bir açıdan yaklaşma değil mi bu? Kaldı ki, şairin gençliğinde, tasavvuf şiirlerini yazdığını biliyoruz. Bu etki nedense pek kolay silinmiyor. (Bu dizeleri doğaya dönmek olarak yorumlayan eleştirmen de var. -Bkz. Z. Bayar, **Nâzım Hikmet Üzerine,** Habora Yayınları, 1967)

Yaşlandıkça kılık değiştirir mistik anlayış. Edilgenlik olarak. (Mistisizmin bir niteliği de budur!)

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkında
Ne sen farkındasın ne polis farkında
—CEVİZ AĞACI—

Aydınlığın peşindedir. Mistisizmin pek tuttuğu karanlığın, nesneleri değiştirdiğini bilir.

Yaklaştıkça büyüyor herif
Zaten mehtapta heybetli görünür insan
—KUVÂYI MİLLİYE—

Mistisizm, onun ruh durumuyla ilgili olarak ortaya çıkar, Hapisanede çektiği acılar ayrılıklar, özlemler, onu etkilemiştir olağan ki.

Tepeden tırnağa iman
Tepeden tırnağa kavga, hasret ve
ümitten ibaret ben...
—RÜBAİLER—

Çektiği acılardır onun şiir gücünü dolduran. Yazgısının diğer insanlardan ayrı oluşunu duyar acıyla.

Bu nasıl kader!
bir böyle kader
böyle gülüm, bir bana malum...

Gençliğinde daha başka algılamıştı kendini.

bu kalbini
haykırana
"kaçık"
diyen adam!
sen de eğer
ötekiler
gibi kazsan
bir mâna
koyamazsan
sözlerime
bak bâri gözlerime :
Bunlar :
Deli gözbebekleri
gözbebekleri!
—AÇLARIN GÖZBEBEKLERİ—

Toplumun dışındadır. Toplumdan başkadır. Osmanlılığa bu karşı çıkışında kendisine deli diyenleri "kaz" lıkla suçlar. Kendisini böylesine ayrı duyuşudur belki, Diyalektik Maddeciliği benimsemesinin toplumbilimsel -ruhbilimsel nedeni.

Bütün kuvvetinle nefes al...
Kafanda,
kalbinde
etinde
iskeletinde ihtilal...
— 19 YAŞIM—

İnsanlara bu denli yaklaşmaya çalışan, onları birleştirmeğe uğraşan şair, daha önce de gördüğümüz sevgi anlayışında çelişmelerini sürdürür. Kişiliğinin düşünce, duygu çatışmasıdır bu.

Neyleyim!
Toprak anamın çocuklarımdan çok
seviyorum :
kendi çocuklarımı!
—SANAT TELAKKİSİ—

Ters yorumlamalara varacak denli geniş anlamlar yükleyebiliriz bu sözlere. Bir yerde, "kendi çocuklarının" kim olduğunu sorası geliyor insanın. Gerçek anlamıyla alınırsa, bu bencilliğe bir anlam verebilir miyiz?

Bireyin doğa karşısında yabancılaşması, şairin yaşlılık ve özlem dolu ruh durumu içinde gözlenebiiir.

gölgem koşuyor önümde gölgemi
yitireceğim
diye bir telâştır alıyor beni
—SAMAN SARISI—

"Gölgesi" neden bunca önemli olmuştur ki? Doğaya, insanlığa bıraktığı sanatçılığının izdüşümü olabilir gölgesi. Kaygısı, telâşı, nesnelerin insanı insana, doğaya yabancı kıldığı dünyada, bunca kahrın ortasında, kendi sanat gücünü yitirmemektir.

canım benim

I

Dur. Azıcık dur, n'olur dur
Gitme. Daha kavganın içindeyim,
Elim yüzüm bir başka
Ve bir namlunun ucundayım,
Zaman yok aşka.

Gitme kal,
Beni güçlü kıl.
Çünkü Güvencim sensin, kavgam sen
Ve doğacak çocuklarımızdır beni
düşündüren

Bu onların kavgası,
Yaşamı güzel kılmanın.

Bilirsin seni güzellemeye
Çocukları tok tutmaya
Bunca kavga

Bunca gel - git
Evle iş arasında
Kuş kavşağı o göksül yüzün...

II

Çığ - o arada bir vuran ak -
Soğukkanlı bir erkektir tepelerde.

Kaçınılmaz ayrılıklar girdi araya
Uzaktık muzaktık
Ama hep yüreğimde taşıdım seni.
Sanki hiç ayrılmadık
Hiç küllenmedi aşkımız.
Adı adına dayalı kim varsa
Kim varsa yakın uzak
Bir güzellemedir içimde.

Kimleri okuyorsan yaz bana
Yaz bana değişen ozanların oldu mu ?
-değişen dedimse, beni anla
beni deli deli söyletme-
Biliyorsun kul kula kul oldumu
Sonu ölüme varıyor işin.
Oysa ölünecek zaman değil,
Yakacağın kalmadıysa da
Az daha sık dişini
Kış ha sürdü ha sürecek kar yüklü eşeğini.

Kış gittimi gitti
Dışarı vur kendini
-ama unutma kitabın hep yanında olsun-
Her kimse ortak ozanlarımız
Bir iyice bellet kurda kuşa
Ve sonra uzan toprağa
Bak, ağacı göreceksin
Gökyüzünden önce.

Peki neden yazıyorum bütün bunları sana?
Elbet kışın sonu bahar,
Gökyüzünden önce ağaç
Ve neler okunup neler okunmayacak
Sen de biliyorsun benim kadar.

Ama elde değil ey yâr
Ne çok yazarsam o kadar
Hasret dindirenim oluyor mektuplar...

mekik

Artık oturup düşünmenin yeri
geçmiş bozgunları

Nerde bir yanlış varsa
orda güvercin ölüleri
ve kuzgunlar
ölümcül - kara
daha da sızmadan kavgamıza
oturup düşünmenin yeri

Elbet ölüler toplanır
yaralar sarılır
ve grevler ertelense de
önemli değil
makinelere
ve bütün tezgâhlara
birer kırmızı gül bırakılır
ve yumruklar havalanır
havalanır
gibi
binlerce
uçak
tek alandan

İşte önemli olan
işte bu
benim güzel can yoldaşım

aklın tezgâhına
bir mekik daha

Ruşen HAKKI

ORHAN KEMAL'in İKBAL KAHVESİ

nurer uğurlu

"Kardeşim Orhan Kemal'e
Nihayet bir güzel günde görüştük. Bu hayra alâmet. Biz görmesek bile bir gün herkesin iyi göreceğine işarettir...

Sait FAİK"

●

"... İlk kitabı 'sarnıç'ı çok önceleri görmüştüm.. Daha Sait'i tanımadan.. 'Sarnıç'ın ikinci baskısını Burgaz'da vermişti..

Herkesin iyi günler görmesini isterdi.. Bu isteğinde samimiydi.. Sait, insana değer verirdi.. Değer verdiği insanlardan aynı değeri bulur muydu?.. Bu soruya hemen 'evet' bulurdu karşılığını tereddütsüz verebilirim.. O kadar ki, onunla aylarca dargın gezdiğimiz, İstanbul'un şurasında, burasında birbirimize rasladımız zaman görmemezlikten geldiğimiz, hatta hatta küfürlü kavgalarımızdan hemen sonra bile, o benim için gerçek, değerli bir sanatçıydı..

Onunla dargın olduğumuz sıralarda geçim sıkıntısının verdiği umutsuz karamsar anlarımda bile, onun rasgele bir hikayesini okuduğum zaman karamsarlıktan kurtulduğum çok oldu.."

●

"... benim bu yarışmağa katılmamın sebebi arkadaşım Sait'in anısına beslediğim saygıdır.. Onun adına kurulmuş bu güzel geleneğin sürüp gitmesini, onun adının 'bir edebiyat töresi' halide yaşamasını istediğimdendir..

... armağan listesi dolgun görünsün diye katılmıştım.. Sait adına bir toplantı yapılıyormuş gibi geldi bana, gidip ben de iyi kötü bir köşede oturayım dedim.. Bana kalırsa bu armağanlar herşeyden önce bir yüreklendirme, destekleme değeri taşımalı..." (1)

●

"... bazan gülüyorum.. Ardından bir iç sızısı çöküyor.. parasını kimselere kaptırmazdı.. Dönüp dolaşıp eninde sonunda bana bir armağan ısmarlaması, çekiştiğimiz, şakalaştığımız o eski günleri aklıma getiriyor.. Ne de olsa, herşeye rağmen, yine de birbirimizi arar, bulurduk.. Onun için nekes derlerdi de, ona gülüyorum.. Yaşamanın anlamı, üstünde buram buram tüten eserlerinin gelirini her yıl paylaşıyoruz da, onun bunlarda..." (2)

●

".. ben henüz İstanbul'a göçmemiş, İstanbul'lu olmamıştım.. Adana'da Veremle Savaş Derneği gibi bir kaç derneğin işlerinde çalışan küçük bir katiptim ama Varlık, Yaşar Nabi hikayelerimi, kitaplarımı basıyordu.. Ben onu, onun beni tanımasından çok önce duymuştum.. Galiba 1938'lerde filan.. Adana Cezaevinde beş yıla yükümlüydüm.. Aklımda yanlış kalmadıysa, yeni Mecmua'da onun "Medar-ı Maişet Motörü "adlı romanının tefrika edileceği üzerine bir ilan vardı.. Sonraları o dergide o roman yayınlandı mı, hatırlamıyorum.. Ama ben 1940'larda falan tanıdım, sevdim asıl Sait Faik'i.. Bursa Cezaevi'ne yollanmıştım.. Adana'da başlıyan 'Şairliğim' Bursa Cezaevin'de de sürüp gidiyordu.. Bu arada Nazım Hikmet'te gelmişti.. Ve bu arada Sabahattin Ali, Sait Faik ve ötekileri tanıdım.. Hatta ne yalan söyliyelim, Sait Faik'in 'Yazısının' etkisi altında kalmadım dersem yalan söylerim.."

●

"...Pırıl pırıl bir Eylül sabahı Sait'in davetine Burgaz'a gitmiştim.. Her taraf baştan başa Sait Faik kokuyordu.. Sait Faik'in hikayelerindeki maviler, yeşiller, sarılar, morlar hepsi güne karışmıştı.. Beni iskelede karşıladı.. Yanında kocaman köpeği, yanyana bir Avrupa kıyı şehrini hatırlatan sokaklardan geçerek eve geldik.."

●

O akşam Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Arap Talat, İkbal'den Kumkapı'ya Agop'un meyhanesine indik. Pencere yanı bir masaya beyaz peynir, rakı, pilaki, salata, lüfer söyledik..

Orhan Kemal, Buyrukçu'ya yükleniyor; Buyrukçu'yu bırakıp Arap Talat'a takılıyordu. Yanan sigara dumanı ortalığı bir sis gibi kaplamıştı. Ta-

---

(1) Kardeş payı : Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları, 1957, Ankara.

(2) Kardeş payı : Sait Faik Hikâye Armağanı, 1958.

lat ağızlığının ucuna taktığı sigarasını yenilerken:

"Nedir lan bu?.. Birini yakıp, birini söndürüyorsun?.. İç be, iç be.. Kör gözüne faydası var'..."

Buyrukçu, Orhan Kemal'e göz kıparak, Talat'a:

"Değil mi ki yiğenim?.. Ne diyor Tarık Dursun K. Vatan Gazetesi'nde.. ..edebiyatımızda bıyığıyla yeri olan Bıyık 's Talat'... "diyor.."

"Heye.."

Orhan Kemal, gülerek:

"Bıyık's.. Yani k harfinden sonra aidiyet bildiren apusturof var değil mi?

"Bu s'ler, bu virgül'ler hep senin başının altından çıkıyor ha.."

Elini uzatan Orhan Kemal, gülerek:

"Tokan bakalım Arap yiğenim'..."

Masanın yanından bir martı gibi süzülen garsonu kolundan çeken Talat:

"Yahu nerde kaldı bizim lüferler?.. Nerdeyse kofana olacaklar.."

Garson gülerek:

"Daha oltaya vurmadılar beyim..."

Orhan Kemal'in attığı kahkaha Agop'un meyhanesini çınlatmıştı..

●

"... Tanzimat'la başlıyan Batı kopyacılığı giderek kendini bu etkiden kurtarmaktadır.. Bu çaba gittikçe güçleniyor, güçlenecek.. Unutmıyalım ki bugün iki Batı var.. Eski Batı'nın içinden çıkmış yeni Batı.. Politik hayatımıza bakarsak, iki ayrı Batı taraftarlığının çekişmesini görürüz.. Yani eski Batı'nın etkisinden kurtulurken, yeni Batı'nın etkisine kapılıyoruz.. Bu da doğal.. Bütün mesele etki altında kalmak değil, zamanla kendi kendini bulabilmek.. Biz çaresiz hep etki altında kalıp, sonra da kendi kendimizi arayıp bulma çabası içinde kalacağız.."

●

"Sait Faik'i 'Medar-ı Maişet Motoru'nun toplatılmasından sonra içinde bulunduğu çizgiden ayrıldığını..."

"Gerçek Sait, onların anladığı bir sanatçı değildir.."

Garson lüferleri getirmişti. Buyrukçu sordu:

"Nasıl?.."

"Size Sait'le bir kaç anımı anlatayım.. O zaman..

... Sait'le dostluğumuzun öyle on beş, yirmi yıllık bir geçmişi olmamasına rağmen, diyebilirim ki zaman zaman can ciğerdik.. Zaman zaman, çünkü belli olmazdı.. Takışıverir, birbirimizi kıyasıya iğneler, günlerce, haftalarca konuşmazdık.. Yolumu değiştirdiğim, aynı işi onun da yaptığı olurdu..

Bir gün Meserret kahvesine öfke içinde geldi.. Nasıl küfrediyordu sormayın. O sıralarda İstanbul diye bir dergi çıkardı.. O dergide Ahmet Kabaklı, Sait'i öven bir yazı döktürmüştü.. Ahmet Rasim'le mi, Ahmet Mithat Efendi'yle mi ne birisiyle karşılaştırıyordu.. Ahmet Rasim sağ olsaydı, en yakın arkadaşı Sait Faik olurdu gibi lâflar ediyordu.. Bir biçimine getirip benimle, Samim Kocagöz'e de veriştiriyordu.. İşçi, patron meselelerini bir Orhan Kemal'e, bir Saim Kocagöz'e verin bir sınıf meselesi ortaya koysunlar.. Ama Sait Faik böyle değildir, gibi şeyler..

Yanında Özdemir Asaf; yumruğunu masaya vurarak:

"Arkadaş, arkadaş ben sizden ayrı değilim.. Beni sizden ayrıymış gibi gösterenler var."

"Peki niçin kızıyorsun?.. Kötü mü, adam seni övmüş?.."

"Bırak be.. Olmadığım gibi gösterilmek istemem.. Beni övecekler diye size vurmağa ne hakları var.. Beni sizden ayırmak istiyorlar.. Ben sizlerden ayrı değilim arkadaş.. İstanbul, İstanbul.. Sanıyor musun ki bu yeknesaklıktan ben de bıkmadım?.. Ama ne yapayım, Anadolu ve Anadolu insanı hakkında o kadar az şey biliyorum ki, bilmediğim şeye de burnumu sokmam.. Ben onların göstermek istedikleri Sait değilim.. Tekzip edeceğim.."

"O günlerde hastalığı onu yatırmasaydı, tekzip ederdi.. Öfkesi bu adamaydı.. Sait'te çok başka bir insan sevgisi vardı.. Ahmet Kabaklı bunun farkında değildi.."

●

"...O sıralar şimdiki gibi İkbal kahvesinde değil, Meserret'te otururduk devamlı.. Eş, dost, tanıdık, oraya gelirdi.. Daha doğrusu, benim gibi kaleminden başka geçim aracı olmıyan Babiali esnafı, irili, ufaklı, ünlü ünsüz, değerli, değersiz, yazarlar, yazarcıklar orada toplanır, sağda solda işlerini gördükten sonra kahveye dönerlerdi..

●

Güzel bir ilkbahar sabahıydı.. Sait, elinde ince bir defter Meserret kahvesine geldi.. Şakalaştık... Çok memnundu.. Gözlerinin içi canlı canlı gülüyordu:

"Hayrola?.." dedim.

"Yeni bir hikâye yazdım?.. Okuyayım mı?.."

"Ne duruyorsun?.."

Gülerek yüzüme baktı:

"Sen de hikâyeden anlamazsın ya, neyse.."

"Hiş Hişt hikâyeni severek, heyecanla..."

●

"... hiç unutmam bir gün Haldun Taner elinde şemsiyesi, öfkeyle gelmişti kahveye.. Öfkeden kıpkırmızı, sesi titriyerek:

"Bu Sait kendini ne sanıyor, allahaşkına?.." demişti..

Galiba gene, Sait'le aramızın açık olduğu bir sıraydı.. Mal bulmuşcasına sordum:

"Bilmem?.. Ne oldu?.."

Anlatmıştı.. Yanılmıyorsam Üsküdar Kız Kolejinde edebiyat matinesine gideceklermiş.. Haldun ve öteki şair ve hikâyeciler otobüsteki yerlerini almışlar.. Kadro tamammış ta bir Sait mi eksikmiş ne.. Derken o da yanında sevgilisi çıka-

gelmiş.. Binmiş otobüse.. Yerler daha önce gelenler tarafından tutulduğu için Sait ve sevgilisi ayakta kalmışlar.. Buna mı, yoksa o andaki hastalığının gereği mi bilmem, topuna birden bakmış, bakmış...

"Hepiniz boksunuz.." demiş..

Otobüste hiç beklenmiyen bir şaşkınlık..

Haldun sormuş :

"Sait bana da mı söylüyorsun?.. Ben de dahil miyim?"

"Sen de.."

Demiş ve çekmiş gitmişler.. O gün, o otobüste bulunanların hepsi hayatta.. Bana Haldun'un anlattığı bunlar..

Haldun'a :

"Peki demiştim.. O seni de katınca ne yaptın?.."

"Kaldırıp bir tane vurmam gerekirdi ama hasta.. Sonra iş basına akseder, birbirlerine giriyorlar, diye.."

Bunu niçin anlattım.. Önce Sait'e ait bir anıdır da ondan.. Sonra, Sait'in hastalığıyla birlikte artan huzursuzluğu..."

●

"... Ulusal sanat, bir milletin milli, mahalli renklerini, havasını veren sanat demektir.. Her milletin kendine özgü, öteki milletlerden ayrı bir havası vardır.. Ulusal sanat bu ayrı, bu kendine özgü havayı temsil edebilen sanattır.. Türk sanatçısı da, çeşitli sanat türlerinde, Batı'lı sanatçılar kadar kendine özgü havayı temsil etmektedir.. Ulusal olmadıkça evrensel olunabileceğini sanmıyorum.."

●

"... Yağışlı, İstanbul'un pis günlerinden birinde Sait Faik Beyoğlu'nda dolaşırken Mücap Oflu'na raslar.. "Ne yapacaksın o peyniri.." der.. "İçiyoruz.." der Mücap Ofluoğlu.. "Kimler var?.." "Orhan Kemal..."

"O oradaysa geliyorum.." der..

Mücap Ofluoğlu önde, Sait Faik arkada apartımanın merdivenlerini çıkarlar.. Sait Faik küfürler savurmağa başlar.. Küfürler Orman Kemal'e.. Orhan Kemal hiç istifini bozmadan oturur, Salih Tozan'la konuşur..

"Bana ne arkanı dönüyorsun ulan!... En az ben de senin kadar büyük sanatçıyım, bu caka kime .." diye bağırır.

Sait Faik hastadır o günlerde.. İçki içmesi yasak.. Orhan Kemal'se rakı dolu kadehini Sait Faik'e gösterip içiyor.. Sait Faik bozuluyor, sövüyor.. O sıra Orhan Kemal başından çıkardığı fötrünü Sait Faik'in önüne koyar :

"Oğlum sen Sait abini dinle, ben rakı içeceğim.."

Ve araya girerler...

"Sebep neydi kirve?.."

"Yok.. Kızmış işte.."

"Sonra nasıl barıştırınız?.."

●

"... Bir gün, Parmakkapı'da yüzyüze geliverdik.. Bu o kadar ani oluvermişti ki, ne benim, ne de Sait'in yolumuzu değiştirivermemize vakit kalmamıştı..

Durduk.. Çaresiz :

"Merhaba.." dedim..

Gülümsedi :

"Merhaba.."

"Nasılsınız?.."

Bir kahkaha attı :

"Teşekkür ederim efendim.. Siz nasılsınız?.."

Sonra koluma girdi :

"Bok!.. Nasılsınızmış.. Bu ne kibarlık ulan?.."

"Bundan sonra küfürlü konuşmaca yok demedin mi?.."

"Ne zaman?.."

"Mücap'lardaki kavga sırasında.."

"Demek bundan sonra.."

"Divan efendisi üslubuyla konuşacağız!..."

Tünel'e kadar tek kelime konuşmadan yürüdük... Dönüşte :

"Sait be.." dedim..

"Hıı?.."

"Anlaşmayı bozalım mı?.."

"Hay Allah razı olsun.. Birader şu küfürde olmasa.."

●

"Ulan.." demiştim.." şu avareliği bırak, derlen, toplan azıcık!..."

Yüzüme hayretle bakmıştı :

"Ne olacak?.."

"Ne olacağı var mı?.. Bir baltaya da sen sap ol!.."

"Meselâ?.."

"Meselâ.. Ne bileyim?.. Bir yerlere sefiri kebir filan olabilirsin.."

"Hadi ulan, dalga mı geçiyorsun?.."

"Niçin?.."

"Öyle şeylere yüksek diploma ister.."

"Sen de yok mu?.."

"Ne gezer?.."

"Peki şu Fransa'da tahsil, Grenoble filan?.."

Basmıştı kahkahayı :

"Oralara okumak için gitmedim ki ben.."

"Ya?.."

"Gezmek, eğlenmek, bir de.."

Anlatmıştı.. Uzun uzun anlatmıştı da kahkahalarla gülmüştük.."

●

Muzaffer Buyrukçu, lüfer tabağından başını kaldırıp Orhan Kemal'e :

"Gezmek, eğlenmek, bir de.. Evet, bir de.. İşte ben Sait Faik'in bu yanı üzerinde durulmasını..."

Orhan Kemal gülerek :

"Anlat bakalım Buyrukçu, Sait Faik'in bu yanı hangisi?.."

Elindeki çatalı masaya bırakıp, kâğıt peçeteyle elini silen Buyrukçu :

"Sait Faik, bir çok hikâyelerinde, dünyasını erkek çocuklarla dolduran, onlara duyduğu özlemi, onları elde edememenin sıkıntısı, onların kendisini aldatmalarını ve şehvet sarsıntılarının bozduğu bir takım cinsi sapıklıkları anlatır.. Bel-

ki de hikâyelerinde en gerçek olan, Sait Faik'in gerçeği, sorun budur.. İktisadi bozukluklarla, iktisadi bozuklukların yarattığı kaskatı bir hava içinde çevresi boşluklarla dolu, dayanacak bir yanı olmıyan üst sınıftakilere arada sırada acıyacakları bir takım resimler gerektiği için sokağa atılmış, çiğnenmeğe bırakılmış çocukların bir bardak şarap, bir tabak kuru fasulye, bir ikibuçuk lira verilerek bir yerlere götürülmesini öyle bir sevinç, öyle bir coşkunlukla anlatır ki, insan kötülüğü bu kadar güzel, bir iyilik biçimine sokarak anlatan ve kötülüğü sevdirmeğe bu kadar ısrarla çalışan bir yazar karşısında ürküntü duyar.. Madem ki ortada böyle bir gerçek vardır Sait Faik bunu niye anlatmasın, diyeceksiniz.. Anlatsın.. ama, o çocuklara saldıranların yanını tutarak değil.. Onların yanını tutuyor ve oğlan sevme edebiyatı yapıyor.. Çoklarının Sait Faik'teki insan sevgisi dediği anlamadıkları ya da açıklamaktan çekindikleri, insan sevgisi, bu sevgidir..

... Sait Faik ,o çocuk serüvenini anlattıktan sonra hemen sizi yakalar, hikâyenin dışına sürükler.. O, gerçekte sevmediği, hiç bir zaman sevmediği, yalnız cinsi isteklerini boşaltan bir çukur gibi gördüğü insan üstüne nutuk çeker.. Bu davranışında az önce yaptığının bir suç olduğunu anlıyan ve sizin ortaya koymak üzere bulunduğunuz yargınızı önlemeğe çalışan korkunç bir kurnazlık sezilir.. İlginizi dağıttıktan, yargılarınızı durdurduktan sonra tekrar sizi yakalar, hikâyenin içine sokar ve kafanızda demin ki olaydan kalabilecek en küçük bir karanlık noktayı dağıtıncaya kadar konuşur da konuşur..."

Oturduğu sandalyenin arkasına iyice yaslanan Orhan Kemal :

"Hastir lan.. Ben de bir halt söyliyeceksin sandım.. Oğlum bir araba yükü hikâye yazan, adı hikâyeciye çıkan bir adamın kendinden önceki bir hikâyeci için yapacağı konuşma böyle mi olmalı?.. Sen bırak Sait Faik hikâyesinin ne olacağını, ne olması gerektiğini.. Sen hikâyenin 'H' sını bilmiyorsun.. Ulan lâf mı yani senin dediklerin?.. Sait Faik'i bir hikâyeci olarak bile değerlendirmekten uzak lâflar bunlar.. Sen hikâye yazmayı bir yana bırak, otur önce Sait Faik'i, sonra Sabahattin Ali'yi, hatta Refik Halit'i, Memduh Şevket'i, Sadri Ertem'i iyice okumalısın, öğrenmelisin..

... demek Sait Faik'in insan sevgisi bu ha?.. Ulan bu lâfı bir başka yerde söyleme, adama gülerler be.. Ti'ye alırlar ha.. Otur adam gibi hikâye oku.. Sait'i bir baştan bir baaş bitir.. Belki o zaman Sait üzerine sana bir iki lâf ederim.. Ama şimdi?.."

Buyrukçu'nun iki lâf etmek için konuşmağa başlamasını elinin tersiyle kesen Orhan Kemal :

"Tamam.. Başka lâf istemem.. Sen Sait Faik'i bilmiyorsun o kadar.."

Sulu rakı kadehini masaya bırakan Talât gülerek :

"Oğlum Buyruk, Sait Faik sağ olmalıydı da seni böyle ay parçası gibi görmeliydi.."

"Ne yapardı?.."

"Ne mi yapardı?... Buyrukçu'dan güzel bir 'Battaniye' hikâyesi daha çıkarırdı ki deme gitsin.."

Sait Faik ve Sait Faik hikâyesi üzerine konuşma bir tartışma havasını alınca Orhan Kemal:

"Böyle şeyler konuşmanın ya da düşünenin üzerinde konuşmak istediği konuya bakışına göre değişir.. Bence ciddî konular meyhane dışında ve ayık kafayla konuşulur, tartışılır.. Bu tartışmayı şimdi bırakalım.. Tamam mı?.."

Talât, garsona :

"Getir şu balık çorbasını da içip gidelim.."

Buyrukçu, tartışmanın kızgınlığı içinde Talât'a :

"Ulan işkembeden başkasını düşündüğün yok.."

"Söyle bakalım Buyruk!!..."

"Sana göre kıyak.."

Orhan Kemal gülerek :

"Arap çorbayı söylediğine göre hesabı da.."

●

"... az gelişmiş ya da gelişmemiş olmak sanatımız üzerinde herhalde etkin oluyor.. Roman ve hikâyelerimizde baş konumuz, bu az gelişmiş ya da hiç gelişmemişliğimizin nedenleri üzerine eğilmek değil mi anhası minhası?.. Anadolu insanını konu edinmişiz.. Anadolu insanını kendine konu edinmiş bir sanat, Anadolu insanını sefil, perişan bırakmış ve bırakmakta devam eden toplum koşulları yanında, bu toplumun koşullarını da ekonomik, politik baskılarıyla tâyin eden emperyalizmin nedenlerini de ortaya koymak zorunda değil mi?.. Demek oluyor ki, az gelişmiş ülke sanatçısının iyi eser verme şansı bugün, Batı sa-

natçısından çok.. Çünkü Batı sanatçısı, onu gelişmiş durumda bırakan Batı emperyalizmine karşı milli kurtuluş savaşı destanlarını, sömürülmekten kurtulma çabası yapan milletlerin sanatçılarından öğrenecektir, öğreniyor da.."

●

"... ölüm haberini Mayıs ayının bir yağmurlu gününde odamda çalışmağa hazırlanırken almıştım.. Kızım, elinde bir gazete, "Baba" demişti, "Sait Faik ölmüş.."

Sarsılmıştım.. Ama bekleniyordu.. Beklendiği halde gene de fena sarsmıştı.. Galiba iki gün önce Kemal Tahir, bir de Sait'i seven bir başka arkadaşla Marmara Kliniğinde, ziyarete gitmiştik.. Gitmiştik ama, lâf olsun diye.. Çünkü o sıralar onun gerçekten hasta olabileceğine değil de, ölüvereceğine nedense inanmıyorduk.. Şaka yapıyor, daha açıkçası 'sanatçı numarası' sanıyorduk.. Hani reklâm olsun diye, kendine kıyanlar var ya, o biçim bir şey işte..

Klinikten içeri girdik, kapıda el yazısiyle bir notu :

"Beni sevenler, beni ziyarete gelmesinler!
Sait.."

Ne yalan söyliyeyim, gene ciddiye almamıştık.. Hatta Kemal Tahir :

"Numara!.." demişti.

Bana da öyle geldiği için Kemal'e, "yok canım sanmam.." filan demiştim.. Kâğıda kısa birer selâm yazıp ayrılmıştık klinikten.

Kızımın o yağmurlu Mayıs sabahında getirdiği acı haber, beni galiba bunun için sarsmış olacak, inanmamıştık gerçekten hasta olabileceğine..

Neden inanmamıştık? Çok mu yalancıydı Sait? O da insan değil miydi ki, günün birinde hasta olabileceğini, ölüvereceğini aklımıza getirmek istememiştik?.. Hayır, hiç biri değil.. Ne aşırı yalancı, ne de insan üstüydü.. Hele, kavgalı olduğumuz sıralar hariç, onun nasıl içten içe eridiğini, erirken de neler duyduğumu, duygularımın neler olduğunu.."

"... Sait, gizli kapaklı tarafı kalmamış, herkesçe bilinen bir insandı.. İnsandı değil, insandır.. O ölmedi ki.. İnanmazsanız, kitaplarından her hangi birini rasgele açın, eminim, onun çarpan yüreğinin sesini duyacaksınız."

●

"... Türk hikâyeciliğine sayısız yenilikler getirdikleri, Türk hikâyesini kurtardıkları halde toplumca anlaşılamadıklarını ileri süren hikâyeciler vardır.. Bu hikâyeciler, toplumun kendilerini anlamadığını bir yana bırakıp, tam tersi, kendilerinin, içinde yaşadıkları toplumu, toplumun çeşitli meselelerini anlayıp çözemedikten sonra sanatlarını buna göre kurmalarını salık vermek yerinde olur.. Unutmamak gerekir ki, hangi alanda olursa olsun, herhangi bir yenilik mutlaka anlaşılır.."

●

"... yepyeni ve ileri sanatçıların yerli renk ve yerli problemlerle hikâyeciliğimize fırtınayla karışık sağnaklar halinde yağacaklarına, yerli renk ve problemlerle evsensele ulaşacaklarına, eski rekorları tuzla buz edeceklerine inanıyorum.."

●

"... yarım yüz yıl önceki tarihimizin karanlıkları ardında kalan altı yüz yıllık bir imparatorluğun mirasçısıyız.. Bu savaş, bu cinayetlerle, haksızlıklarla dolu çağın yıkılmasına üzülenlerden, onu yeniden diriltmek gibi imkânsız hayaller kuranlardan değilim.. Olmadım.. Olmadım ama, bu demek değildir ki geçmişimizi, kökümüzü bilmeğe gerek yoktur.. Hayır!..

.. Hele roman, hikâye yazan yazarlarımız için, milletimizin geçmişini bilmeğe şiddetle lüzum vardır.. Yaşadığımız çağ insanı tarihin gerilerinde kalmış, karanlıklarına uzanan köklerine bağlanmadıkça, o çağların örf, âdet ve mesleklerine ışık tutmadıkça, tiplerimiz köksüz kalacaktır..

Dünü iyi bilenler harıl harıl yazmalı, bize, bizden sonrakilere 'malzeme ' bırakmalılar.. Romanımızın, hikâyemizin geleceği için çok gereklidir bu.."

●

Orhan Kemal uzun bir aradan sonra yeni bir hikâye kitabı yayınlamıştı. (*) Kitabı Hüsamettin Bozok hem Sait Faik Armağanı'na, hem Türk Dil Kurumu Ödülü'ne katmak düşüncesindeydi.. Hatta bu isteğini Orhan Kemal'e şöyle bir duyurup, kitapları göndermişti bile...

Her iki armağana birden kitabının katıldığını duyan Orhan Kemal yarım dudak gülerek :

"Yahu.. İki armağana birden katılmak ta ne oluyor?.. Hadi Saik Faik'i aldık, bir daha katılmak niye?.. Türk Dil Kurumu Ödülü neyse.. İlk defa katılacağım.. Onu da canım çekmiyor ya.."

"İyidir kirve.."

"İyidir ama ne derler?.."

"Sait Faik için belki, ama Türk Dil Kurumu için sanmam.."

"Sait Faik'e benim katılmam hoş olmaz.. Hem benim gib anaç bir yazarın kuzularla kırpılması niye?.."

"Şey ama.."

"Boş veerrr... Bana bak Hüsam'ı görürsen söyle, ben Sait Faik Armağanına falan katılmak istemiyorum.."

"Valla kirve bilmem ki.."

"O kadar merdiveni bana çıkartma.. Hem çıksam bile bakalım yerinde mi?.. İki satır bir şeyler yazayım, sen onu veriver.."

●

Orhan Kemal, Hüsamettin Bozok'a, Sait Faik Armağanı'na katılmıyacağını bildiren mektubu yazıp, bırakmıştı..

Nuruosmaniye'den Cağaloğlu meydanına yürüyorduk. Sırtı yakan bahar güneşinin sıcaklığını, ağaç altı gölgesinin sohbeti içinde yaşıyorduk. Kitabın armağana katılıp, katılmamasının tartışmasını yaparken gri kanadiyeni, deri çantası elinde köşeden Hüsamettin Bozok'u gören Orhan Kemal :

"Ahaaa" dedi. "Gökte aradığımız yerde!.."

"Valla çatıriye.."

"Enekten turşulu.."

Konuşmamıza gülen Hüsamettin Bozok'a :

"Ben de seni arayacakım.. Hatta bir mektup yazdım sana.."

"Hayrola?.."

"Yahu Hüsam, benim kitabı Sait Faik Armağanı'na katmışsın.. Düşündüm, taşındım bu işe girmeyelim.. Bırakalım gençler girsin.. Onlar alsın.. Boş ver.. İkinci bir Sait Faik Armağanı'nın bana katacağı bir şey yok.. Olsa olsa bir kaç kuruş mangır girer cebimize hepsi o.. Ama gençler için öyle mi?.. Gençler varken benim katılmam iyi olmaz.."

"Daha iyi ya.. Armağan çekişmeli geçer.. Orhan Kemal'in de bulunduğu yarışmada derece alan genç sanatçının bu başarısı pekişmiş olmaz mı?.."

"Onu, bunu bırakalım.. En iyisi kitabı yarışmadan çekelim.."

"Olmaz.."

"Niye?.."

"Benim için ayıp olur.. Yayınevi olarak hem Armağan'a katıl, hem yarışmadan kitabını çek, ne derler.."

"Benden sana söylemesi Hüsam.."

●

Önce Ekmek'in. Faik Baysal'la birlikte Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandığını öğrenen Orhan Kemal elini masanın ıslak mermerine vurarak :

"Oldu mu?.. Yahu ben demedim mi?.."

Arap Talât, oturduğu sandalyeden masaya uzanarak?

"İyidir, kıyaktır.. Kıyaktır ki, değil mi Buyruk?.."

"Orası öyle.. Sana göre hava hoş.. Nasıl olsa ucundan sana da bir kayıntı düşecek.. Levrek omlet, balık yumurtası da tarama.. Perapalas o gün senin.. Ye yiyebildiğin kadar.. Hesabı da.."

Buyrukçu gülerek :

"Tabiî Sait Faik ödiyecek!.."

"Ah, ah.. Sait Faik sağ olsaydı da iki kere bana Armağan ısmarladığını bir görseydi!.."

●

"... önce bazı gerçeklerin bilinmesi gerekir.. Ben Türk Dil Kurumu ve Sait Faik Hikâye Armağanı'na kendim katılmadım.. Yayınevi katıldı.. Ben, uzun yıllar yayınladığım kitaplarla bu yarışmalara girmedim.. Kitabı Armağan'lar, Ödül'ler için hazırlamadım.. Bunu derken, benim de katıldığım bir yarışmayı genç yazarların daha iyi bir değerlendirme olacağını belirtmek isterim.. Ama özellikle üzerinde gürültü koparılan Sait Faik Yarışması'na katılan kitapları sonra inceledim, "Önce Ekmek" in ödül alması uygun düşmüş.. Bu yarışmaya katılan kişiler gerçekten istidatlı gençler.. Biçim olarak, dil olarak iyi örnekler veriyorlar, ama konuları hep olumsuz.. Ve salt dejenere yanlarıyla yansıtıyorlar toplumu.. Gençlerin büyük çoğunluğu emperyalizme karşı dövüşürken, kuşağının hikâyecileri bütün bunları sanki kurt yemiş gibi bırakıyorlar.. Dejenere konuları işliyorlar.. O zaman betime gidiyor yapılanlar.. Bizde küçük hikâyecinin çok çalışmağa, kendini arıtmağa dayanan bir yapısı olması gerektiğini unutuyorlar.. Gençlerden bazıları çok konuşuyorlar.. Az eser veriyorlar.. Sonra bildikleri jüriler karşısında yarışıp kazanamayınca kızıp saldırıyorlar..

... Hikâye sanatı zorlaşıyor.. Zaten hep böyledir.. Yüz kişi yazmağa başlar, bunlardan üçü kalır.. Bu üç kişinin yaptığının alıcısı vardır.. Bütün genç hikâyecilerin dilleri tertemiz.. Bunlardan bir öncekilerin de dilleri temiz ve arıktı.. Osmanlıca bilmemeleri buna sebep oluyordu.. Bu nedenle bize göre avantajlı bir noktada çalışmağa başladılar.. Ayrıca toplumsal açıdan, teorik olarak hazırlanmaları da bize göre çok daha kolay.. Sosyo-ekonomik problemlere sarsılara, dejenere konulara el atmasalar, çok güçlü eserler verirler.

... sözünü ettiğim gibi sosyo - ekonomik bilgilenmesi, toplumsal kültürü olan gençler, son dönemlerde yaşadıkları olayları hikâyeye getirmeğe başladıkça, sahip oldukları güzel ve temiz dilleriyle hikâyeyi bu yöne kaydıracaklardır.. Onlar gençliğin sanatçıları olacaklardır.. Ve geniş halk kitlelerine onların mesajı, hem de tutarlı mesajı olacaktır.. Ben, bir grev olayını, daha bozuk bir dille, daha kötü bir biçimde dahi işleseler, gençlerin bu gün yaptıklarından daha iyi şeyler elde edeceklerine inanıyorum.. Gençliğin bir direnişi var.. Sosyal problemleri önde gören insanca bir savaşı var.. Bunu aktarmıyan sanatçı, ya yanlış yerdedir, ya başka taraftan yanadır.. Cinsel sorunları tek başına işlemek bir şey halletmez.. Toplumsal sorunlar bütünü içerisinde, ama bir ayrımda yeri vardır cinsel sorunların.. Ama amaç, kitlelere hitaptır.. Halkın dertlerinin sanat içerisinde yer alması gerekir.. "Ben değişik bir şey yaparım, bu olur.." demek yanlıştır.. Halk, hikâyede kendine yarar bir şeyler bulmalıdır.. Çünkü devamlı olarak bunu arar..

... Ben, sadece tanık olmayı yeterli bulmuyorum.. İnsanı anlıyacak, savaşını anlıyacak, buna katılacak, buna karşı duracaktır.. Bir yerine bini filizlenecektir.. Tanık olmak namusluluktur.. Egemen sınıflarla birlik olmamaktır.. Karşı devrimci olmamaktır. Ama yeter şart değildir.. Tanıklığı aşabilmekse, teorik hazırlanmada kalmayıp hayatı insanlarla birlikte yaşamakla mümkündür.. Bunu derken tek tek her olayı yaşamak demek istemiyorum.. O insanın yaşadığını yaşamak diyorum, hayatı tanımak diyorum.. Türk sanatçısının Türk halkıyla birlikte yaşamasını diyorum.."

●

"... Sait'in hem kendini, hem de sanatını severim.. Büyük bir artistti.. Bir gün Beyoğlu'nda Sait'le karşılaştım.. Cebinde, onun meşhur sarı defteri vardı, onu çıkardı, salladı, aç güzünü, aç, roman yazıyorum, roman, dedi.. Kat tane dedim..

(21. sayfada)

sergiler

kaya özsezgin

Alman Kitaplığı Salonunda

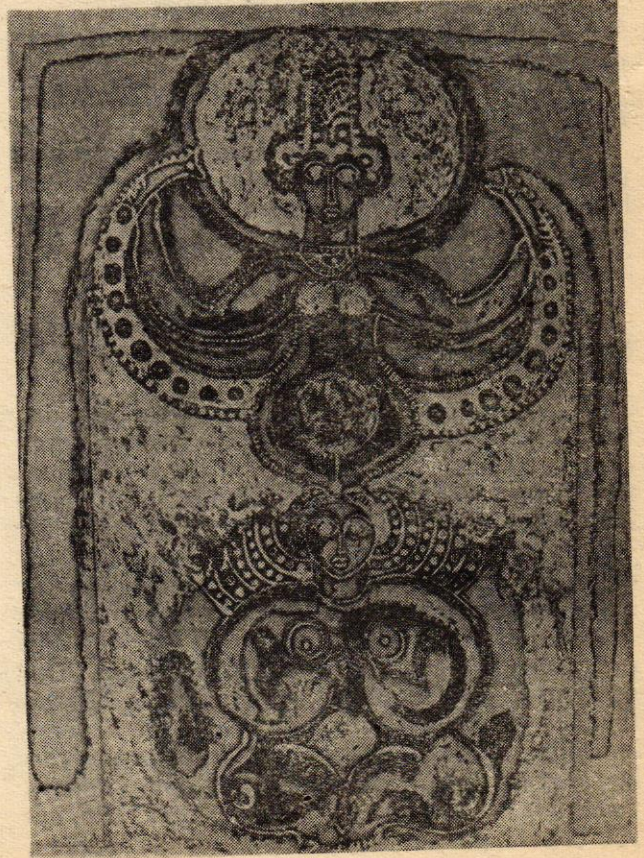
Maden, taş ve tahta üzerine oyularak yapılan ve baskı tekniklerindeki gelişmeler nedeniyle ilginç bir düzeye ulaşan "gravure", "litographie" ve "xylographie" dalındaki çalışmalar, her yıl gittikçe artan bir ilgiyle karşılanmakta, bu eserleri kapsayan sergiler son yıllarda daha sık açılmakta. Grafik adıyla belirlenen bu tür eserler, bir yandan yağlıboya resmin, ancak usta bir sanatçı yeteneğiyle çözümlenecek konu ve biçim ilişkilerini, daha pratik bir doğrultuda değerlendirirken, öte yandan orijinal bir sanat dalı olarak bağımsızlık kazanıyor ve yeteri kadar basılıp çoğaltılma olanakları nedeniyle de geniş bir kitlenin beğenilerini etkiliyor.

Son yıllara gelinceye kadar, Türk Sanatçıları arasında, kendini bütünüyle grafik çalışmalarına veren ve bu yolda sergiler düzenleyen sanatçılara pek de raslanmıyordu. Bunu biraz da, baskı resminin her şeyden önce özel atölye olanaklarını şart kılan ve çağdaş baskı tekniklerini gerektiren oldukça masraflı bir iş olmasına bağlayabiliriz. İşin ayrıntılarını bütünüyle kavramış ince bir işçilik, ancak bu yoldaki sanat eğitimini özümlemiş usta sanatçıların üstesinden gelebilecekleri bir yetenektir. Bu yeteneği elde etmeden ve çağdaş grafik sanatına kişisel bir katkıda bulunma çabasını yüklenmeden sorunun çözümleneceği umulamaz elbette.

Özellikle son bir kaç yıl, Türkiye'de sanat eğitimine öncelik tanıyan okullarda grafik sanatına değgin çalışmaların da artması sonucunda, ilginç gelişmelere tanık olmaktayız. Bunu, gelecekteki Türk resminin güven verici bir başlangıcı saymak yanlış olmaz. Olanaklar henüz yeterli bir düzeye erişmemekle beraber, sanatçılarımızın bir bölümü, yağlıboya resmin yanı sıra zaman zaman grafik etüdlere de girişmekte, daha da azınlıkta kalan bir bölümü ise kişiliklerini bu yoldan sürdürmekte kararlı görünmekteler.

Geçtiğimiz ay, Tatbiki Güzel Sanatler Yüksek Okulu'nun düzenlediği "Çağdaş Türk Gravür Sanatı Sergisi", bu gerçeği bir kez daha ve toplu biçimde gözler önüne serdi. Millî Eğitim ve Dışişleri Bakanlıklarının da işbirliği ile gerçekleştirilen bu sergi, katalogda belirtildiğine göre yurt dışındaki bellibaşlı birkaç ülkede de gösterilecek. Sergide, **Nevzat Akoral, Teoman Armağan, Mustafa Aslıer, Muammer Bakır, Necati Balaban, Aliye Berger, Cihat Burak, Gülşen Çalık Can, Orhan Çetinkaya, Erol Deneç, Haydar Durmuş, Muammer Durmuş, Devrim Erbil, Aydın Erkmen, Veysel Erüstün, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Gündüz Gölünü, Mehmet Güler, Güngör İblikçi, Mürşide İçmeli, Ergin İnan, Fevzi Karakoç, Osman Kehri, Mustafa Pilevneli, Adnan Turani, Ali İsmail Türemen, Mehmet Uyanık, Uğur Üstünkaya**'nın son beş yıl içinde çalıştıkları grafik resimler yer alıyor. Bunların büyük bir bölümü, metal üzerine çalışılmış gravürleri kapsıyor. Resimleirn hemen tümünün, soyut karakterden uzak olmaları, bu sanat kolunun, batılı çağdaş grafik sa-

Gravür / Mustafa Pilevneli

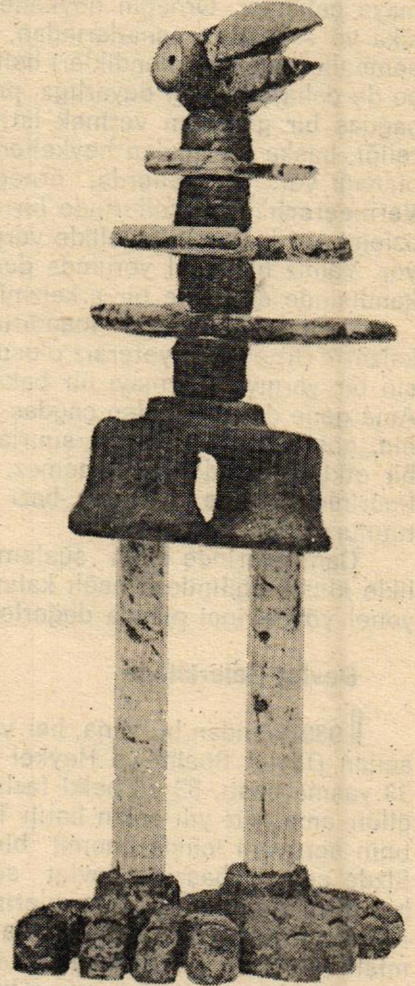

natçılarına paralel bir yolda ve somut anlamlara dayalı bir biçimde değerlendirildiğini ortaya koyuyor. Gerçekten de baskı resim türü, eleştirici, irdeleyici, tasvirci, fantastik ve gerçeküstücü çözümlere uygun bir sanat dalı olarak, özellikle çağdaş katagorideki yerini alıyor. Bir bakıma, günümüzün insan düşüncesini ve yorumlama kudretini, en yalın ve çarpıcı biçimiyle, çağdaş gravür sanatında görebiliyoruz. Ancak bu düşünme ve yorumlama temposu, basit bir "illustration"a dönüştüğü anda sığ ve etkisiz bir resimleme çabasını yansıtmaktan öte bir anlam taşımaz. Oyma ve baskı resim, bugün orijinal bir sanat dalı olarak canlı ve yaygın bir gelişme gösteriyorsa, onun bu gücünü, çağdaş sanat dünyasına ters düşmeyecek bir yol izlemesinde aramalıdır. Avusturya, Almanya ve Polonya'nın bu sanat dalında katettikleri aşamalar, grafiği estetik ve düşünsel öğelerin tutarlı bir bağdaşımı sayan ve eserlerini bu doğrultuda değerlendiren sanatçıların varlığıyla açıklanabilir.

Adı geçen sergiye, bir süreden beri yurt dışında yerleşmiş olan sanatçıların -örneğin Erol Deneç, Güngör İblikçi, Ergin İnan- katılmaları, serginin dışa ilişkin yönünü de kuvvetlendirmiştir. Ne var ki grafik dalında eser veren sanatçılar, sergide yer alanlardan ibaret değildir. Belirtildiğine göre, bazı ressamlarımızdan bu sergiye resim vermeleri istenmiş, fakat çeşitli nedenlerle resim sağlamak mümkün olmamıştır. Örneğin **Fethi Kayaalp, Yüksel Arslan, Alâeddin Aksoy** ve **Utku Varlık**'ın böyle karma bir sergide temsil edilmeyişleri, bütüne ilişkin bir yargıya varmayı zorlaştırıyor. Öte yandan, sergiye giren resimler arasında teknik üstünlüğün, yer yer bir değer ölçüsü olarak kabul edilmesi, seçimin salt bu açıdan yapıldığı izlenimini uyandırıyor. Gravür dalında teknik elbette önemli bir değer ölçüsü olmalıdır. Ama bunun yanında, olgun bir mizaç, kişisel bir yorum gücü ve gravür sanatımız üzerine olumlu izlenimlerin doğmasına ortam hazırlayacak orijinal bir sentez yeteneği de gözetilmeliydi.

Bütün bunlara rağmen "Çağdaş Türk Gravür Sanatı", sergisi olumlu bir çabanın ürünüdür ve dışta olumlu yankılar uyandıracak bir kalite çizgisi göstermektedir.

Ayni salonda daha önce Gazi Eğitim Enstitüsü Resim bölümü öğrencilerinin yağlıboya ve grafik çalışmaları da bir arada sergilenmişti. Doğrusu bu sergi, getirdikleri yönünden, bir eğitim kurumunun adıyla oranlı değildi. Birtakım resim bilgilerinin hazmedilmesi, yaratıcı duyarlığın kişilik doğrultusunda olumlu ve dikkate değer sonuçlar vermesi için yeterli değildir. Hocaların bu yoldaki katkıları, daha çok temel bazı bilgilerin öğretilmesi açısından önemlidir. Ondan ötesi, öğrencinin kişisel çabasına kalmış bir sorundur. Bu çaba bilinçli bir düzeye aktarılabilir, gönül ve kafanın ortaklığını yansıtabilirse, birtakım ilginç belirtilerden söz açılabilir. Öğrencilerin karma sergileri, bu açıdan olumlu bir değerlendirmeye götürücü öğelerden uzaktır. Ama bir okulun yıllık çalışma hacmini ve deneysel gücünü göstermesi bakımından da, bu kabil sergilerden bekleneni vermiyor değil. Önemli olan, öğrencilerin bununla yetinmeyip, teknik ayrıntıların tükenmez yönlerini kurcalayarak beğeni çizgilerini yüceltmeleri ve kendimize ilişkin değerlere yeni katkılar getirmeleridir. Bunu tümünden beklemek biraz da safdillik olur aslında. Ama geleceğe dönük cesur araştırmaların -belki ilerde- bu gençler arasından filizlenmesi beklenebilir. Zaman, elenmeye boyun eğenleri eleyecek, kalanlara ise yetenekleri ölçüsünde değer ekleyecektir.

Olivier Leloupl Heykel

Ticaret Ve Sanayi Odaları Salonlarında

Türk - Belçika kültür anlaşması çerçevesi içinde "Belçika El Sanatları Sergisi" adıyla düzenlenen karma gösteriye, el sanatları adının verilmesi ilk bakışta yadırgatıcı. Gerçi, serginin önemli sayılabilecek bir bölümü el sanatlarına ilişkin, halı, cam işleri, silâhlar v.b. işlerden oluşuyor ama, bütün bunların yanı sıra, heykel ve artistik seramik de, zengin örneklerle temsil ediliyor.

Serginin nicelik bakımından gözü dolduran bu görünümü, çağdaş Belçika sanatı konusunda bü-

tünleyici birtakım yargılara götürmüyor değil insanı. Belçikalılar, beş yıl kadar önce düzenledikleri çağdaş halıcılık sergisinin gördüğü yakın ilgiden kuvvet alarak, bu kez böyle karma bir serginin kültür ilişkilerimiz açısından etkili bir izlenim yaratacağını düşünmüşler. Çağdaş sanayileşme çabalarının, özellikle el sanatları üzerindeki olumsuz etkilerini göz önüne alarak, sanat ve yaratma işlevlerinin, bu etkiyi bertaraf ettiği kanısını uyandırmaya çalışıyorlar daha çok. Bunda bir ölçüde başarıya ulaştıkları da söylenebilir. **Brueghel**'leri, **Rubens**, **Van Dyck** ve **Van Eyck**'ı yetiştirmiş olan geleneksel Flaman sanatı, çağdaş dünya önünde de birtakım sağlam ölçülere varmaya çalışıyor. Örneğin heykellerde, yerli Meksika ve Amerikan sanatlarından, **Aztek** ve **İnka** sembollerinden esinlendikleri belli oluyor. Böylece de daha çok ilkel duyarlığa, primitif beğeniye çağdaş bir görünüm vermek istiyorlar. Ayni niteliği, başka bir açıdan heykellerde de izlemek olanağı var. Heykellerde, örneğin **Landuyt** ve **Vermeersch**'in heykellerinde bir arkaik görünme özlemi var ki, bunu öncelikle vurgulamak gerekiyor. Yalnız biçimsel yorumda değil, malzemenin kendisinde de böyle bir arkaizmi öne alıyorlar.

Yerli ve gerçekten inandırıcı mıdır bu arkaizm ? Örneklerin yetersiz oluşu, bu konuda kesin bir yargıya varmayı bir bakıma engelliyor. Ama gene de bir yönden çağdaş Belçika heykelinin, gösterilen örneklerin sınırları içinde fazla bir etkinlik taşıdığı söylenemez. Seramikler ve figürinler için de, ayni şey -bazı ayrıntılar hariç tutulursa- söz konusu..

Cam işlerinde silâh süslemelerinde, genellikle klasik eğilimlere bağlı kalınıyor ve fonksiyonel yön birinci plânda değerlendiriliyor.

Devlet Galerisinde

1939 yılından bu yana, her yıl düzenli olarak açılan Devlet Resim ve Heykel Sergileri, bu yıl 33 yaşına bastı. 33 yıl belki fazla bir zaman değildir ama, yüz yılı aşkın batılı Türk resim sanatının serüveni içinde önemli bir kesimi kapsar. Bizde adının başında devlet sözcüğü bulunan her girişim gibi, devlet sergilerine de sanat çevrelerince güven duyulmuş, ya da duyulmak istenmiştir. Ama ilk yılların heyecan dolu çıkışları hariç tutulursa, bir süre sonra bu güven, çeşitli ters ve yanlış uygulamalarla istismar edilmiş, günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak yönetmelik maddelerini yeni ve dinamik bir anlayışla ele almak yerine, bir çeşit **statue quo** yaratılmakla yetinilmiştir. Dinamik atılımlara, hayat verici bir özsuya ve yozlaşma yerine itici bir güce dönülmesi gerekirken, sanat plânındaki bürokratça davranış, bir çeşit ödül ve satınalma enflâsyonunu körüklediği gibi, amatör nitelikte sanat bezirgânlarının da giderek türemelerine ortam hazırlamıştır. Aslına bakılırsa sanat ortamımız bu türlü bir enflâsyonu kaldıracak ekonomik ve yapısal çözümlere henüz ulaşmış değildir. Çözümlerin gerçekleşmesi ise, yalnız devlet sergilerine ilişkin sorunların değil, bütünüyle kültürel sorunların ele alınmasına bağlıdır.

Durum böyleyken, bu yılın başında toplanan ve bir yasak savma davranışından ötede hiçbir iddia taşımadığı, daha ilk basamağında belli olan "Plastik Sanatlar Danışma Kurulu", öteden beri çeşitli eleştirilere hedef olan devlet sergilerini ele almış, birtakım önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler arasında devlet sergilerine yeni bir hız aşılayacak görüşler yok değildir. Örneğin ödül sisteminin değiştirilmesi, seçici kurul üyelerinin sergiye eser vermemeleri, eserlerin gruplandırılmaları, seçici kurul kararlarının açık oylama ile yapılması ve sonuçların kamu oyuna duyurulması, yarışma dışı (hors concours) usulûne son verilmesi gibi olumlu öneriler genellikle bu niteliktedir. Ne var ki, öbür danışma kurulları gibi, bu danışma kurulunun önerileri de, Millî Eğitim Bakanlığını bağlamıyor tabii. Öneriler, yapıcı ve reformcu bir görüş doğrultusunda benimsenir mi, bilinmez? Görünen o dur ki, yel alır su götürür örneği, danışma kurulu dosyası da rafa kaldırılacaktır. 33. serginin uygulaması, böyle bir kuşkuyu doğrulayacak niteliktedir biraz da. Gerçi eserlerin sergilenmesinde yeni bir tutumun az çok rol oynadığı görülmüyor değil ama, gerek seçim, gerek satınalma işlemlerinin "hakkaniyet" sınırlarını oldukça aştığı, birtakım bilinmez ölçülerin değerlendirme üzerinde etkili olduğu gözden kaçmıyor. Şurada hemen belirtelim ki, devlet sergileri gözü dolduracak diye bir resim hangarı haline getirilmemelidir. Bu sergide yer alan 204 resim ve 30 heykelin büyükçe bir çoğunluğu, salonları işgal etmekten öte fazla bir anlam taşımıyor ne yazık ki. Bu kadar eserin rahatlıkla yarısından çoğu elenebilirdi. Devlet sergileri, pekâla 50 resim ve heykelle de düzenlenebilir. O zaman belki daha saygın bir kişilik kazanır. Şu ya da bu nedenle falan kişileri yüreklendirmek ve biraz da dünyalık kazandırmak için devlet kesesinden cömertlik yapılmamalıdır. Bugüne kadar gelen uygulama, genellikle bu doğrultudadır. Sanırım bu tutumun da etkisiyle olsa gerek, 33.sergiye, kişiliğine ötedenberi güvenilen kimi sanatçılar eser vermemişlerdir. Devlet sergilerine karşı, gizli ya da açık biçimde süregelen protestoların somut örneklerinden biri olabilir bu davranış. Üzerinde düşünmek gerek.

33. Sergisinin ödüllerini, resim dalında **Bedri Rahmi Eyüboğlu** ve **Mustafa Ayaz**, heykel dalında ise **Turgut Pura** ve **Mete Demirbaş** paylaştılar. Eyüboğlu'nun eseri, geleneksel kişiliğinin yeni teknik olanaklara uygulanmış bir örneğidir. Daha önceki sergilerde ikincilik ve üçüncülük kazanmış olan sanatçıya bu kez birincilik ödülünün verilmesi, işin sıraya konulmuş hikâyesine fazlaca yatkın görünüyor. Kaldı ki, 33. sergide Bedri Rahmi'nin birincilikle ödüllendirilmesi, hiç değilse sanatçı açısından ilginç bir olay niteliğini yitirmiştir. Mustafa Ayaz'ın resmi ve ödüle değimli yönleri konusunda olumlu sözler edile-

bilir. Heykel sorunu, eskiden beri devlet sergileri için önemli bir sorundur. Kenarda köşede, hiç yoktan iyidir felsefesini haklı göstermek ister gibi ıkınıp sıkınan bu işler, heykel dalındaki yaratıcı potansiyeli yansıtmaktan oldukça uzaktır. Turgut Pura'nın ödül alan heykeli, daha önceki kişisel sergisini dolduran heykellerle kıyaslandığında gerçekten form ve sentez olarak başarılı bir çalışma. Geri kalanlar ise madde alaşımını ve kaynak işçiliğini yansıtmaktan başka hiçbir ilginç görünüm taşımayan demir, alçı, bakır ve tahta örnekleri..

Serginin bütünü içinde pırıl pırıl duran işler de yok değil. Bezginliğin kötümserliğini -az da olsa- dağıtıyor bu türlü birkaç çalışma.

NURİ İYEM

Or - An Galerisinde

Genellikle çalışmaları ilgiyle beklenen sanatçılar, belirli bir eğilime kuvvetle sahip çıkan ve o eğilimin bütün olanaklarını kurcalayan, yeni katkılarla zenginleştirme çabası gösterenler arasından çıkıyor. Çağdaş Türk resminin yeni kişiliklerin yoğunlaştığı bir ortamda gelişmesi, sağlam temeller üzerine oturması, biraz da bu çabayı üstlenen ressamların artmasıyla ilgilidir. Ondan ötesi, birtakım heveskârların "yeni" olmak için, köksüz bir ortamda gezinmeleri, birbiriyle çelişik işlerde oyalanmaları anlamını taşır ki, bu gibi işleri kalıcı saymak gerçekten güçtür.

Nuri İyem, 1960'lara gelinceye kadar soyut çizgide direnen bir sanatçıydı. Onun somut'a ve figüre dönüşü, bazı çevreler tarafından olumlu ve yerinde bir girişim olarak kutlanırken, bazı çevrelerce günün gereklerine özenen yapay bir çaba biçiminde değerlendirildi. Biz burada bu karşıtlığın yorumunu yapacak değiliz. İyem'in peyzaj ve portrelerini kapsayan son sergisindeki resimlerin ortak değerlerin çevresinde biraz daha olgunlaşmasına bakılırsa, bir on yıl önce başlayan dönüşümün, çeşitlenme düzeni içinde geliştiği söylenebilir. Kadınlı erkekli gruplar halinde ıssız dağ yollarını çıkan köylüleri konu alan küçük boyutlu resimler, bu çeşitlemenin yeni bir basamağı olarak görünüyor. Bunların yanı sıra, bilinen portreler, İstanbul'un gecekondu çevresinden izlenimler taşımaya devam ediyor. Grafikle pentür arasında bir yerleri vurgulayan bu portrelerden, anlam yönünün abartılmasını beklemek boşunadır. İyem'in çizgisi, bu türlü bir abartıya yer verecek özellikler içermiyor her şeyden önce kunt ve yalın biçimler, daha çok "temsilî" nitelikte bir figür çeşnisini belirliyor. Hiç değilse İyem'in kişiliği açısından bu böyle. İyem'n resmi, şimdilik ayrıntıların resmi değildir. İlerde bu ayrıntılara yönelecek olursa, resim çizgisinin de bu değişime paralel olarak başkalaşması beklenebilir.

BİR DUYURU

Darüşşafaka Cemiyeti, 35 yaşını geçmeyen ressamlar arasında bir yarışma düzenlemiş bulunuyor. Cemiyetin Çemberlitaş'taki galerisinde bir yıl içinde resim sergileyen sanatçılar, yarışmaya katılmak üzere iki resimleriyle galeri yöneticilerine başvuracaklar ve toplanan bu resimler, biten yılın sonunda yetkili bir kurul tarafından incelenerek, birinciye 5000, ikinciye 3000, üçüncüye 2000 T.L. ödül verilecektir. Yarışmaya katılmanın koşulları, adı geçen galeride sergi açmış ve 35 yaşını geçmemiş olmaktır. Birincilik ödülünü alan sanatçı, dilerse bu ödülü almak yerine, bir hafta süreyle Avrupa ülkelerinden birinde müzeleri gezici ve inceleyici konuk olarak bulunabilecektir. Sanatçılarımıza duyururuz.

DÖKME SÖZLER

"... 1830 tarihlerinden sonra Parlamenter-Bilimsel-Endüstriyel-Teknoloji çağı başlayınca durum değişiyor. Çünkü yeni bir ekonomi çağı başlıyordu."

Adnan Turani "Dünya Sanat Tarihi" Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1972. Sa. 590

"Üzümü bağında kütür kütür yemek başka oluyor. Her yemiş için de öyledir ya. Manavdan alınanların ince farkını hassas bir damak anlayıverir hemencecik. Bir ressamı da sergilediği değil, sergilemedikleri veya sergileyecekleri ile kale almak, ölçmek gerekir kanısındayım."

Eşref Üren — Ankara Sanat Dergisi, Nisan 1972. Sayı : 72.

"Orta malı kelimelere sonsuzluk veren o sessizliği şair yaşamadıkça, dışta olup bitenlerin şiir olmayacağını anlamazlar."

Suut Kemal Yetkin "Denemeler" Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ankara 1972. Sa. 10.

---

dost'dan okurlarına resim notları

ARKAİZM (Archaisme)

Genellikle klasik dönem öncesi sanatlara verilen addır. Türkçeye, ilkecilik sözcüğüyle aktarılabilir. Doğaya bağlı, natüralist ve gözlemci sanata, çok zaman böyle bir dönemin arkasından varılmıştır. Klân hayatı yaşayan ilkel toplulukların sanat biçimlerinde arkaik öğeler bulmak mümkündür. Primitif sanat gelenekleriyle ortak bazı özellikler gösterirse de, arkaik sözcüğü, sanat tarihinde ilk çağ Yunan heykeltraşlığının, İ.Ö. 7 ve 6. yüzyıllarını kapsayan ilk dönemi için kullanılmış, giderek bu kavram ilkel sanat üslûplarını tanımlamada da benimsenir olmuştur. Arkaik Yunan heykeltraşlığının seçkin niteliği, insan heykellerinde oran ve ölçü fikrinin ikinci plânda kalması ve frontal duruş denilen simetrik ve hareketsiz bir görünüm taşımasıdır. Ayni görünüm, ilk çağın Anadolu, Mezopotamya ve İran uygarlık kalıntıları için de söz konusudur. Bu uygarlıkların ürünü olan eserlerde, bazı ortak özellikler bulunur. Dinsel ve Mitolojik ögeler yaygındır. Arkaizm'in daha geç örneklerini, primitif ögelerle kaynaşmış biçimde Afrika'da, Pasifik adalarında ve Orta Amerika'nın eski uygarlıklarında görmekteyiz.

Çağdaş sanatçılar, ilkel sanat eserlerinden geniş ölçüde yararlanmanın yollarını araştırmışlar ve bu konuda, çağdaş soyutlama çabalarına da eşdeğerli bazı ilginç sonuçlar elde etmişlerdir. İngiliz heykel sanatçısı **Henry Moore**, İspanyol asıllı ressam **Picasso** ve İtalyan ressamı **Modigliani'nin** eserlerinde, **Epstein** ve **Zadkine**'in modern heykellerinde primitif ve arkaik sanatlardan esinlenen izler belirgindir.

AZTEK SANATI

14. ve 16. yüzyıllar arasında Orta Amerika'da ve özellikle Meksika'da hâkim olan kabilenin, el sanatları, heykel, totem ve dokumaları, bu ad altında orijinal bir sanatın varlığını belgelemektedir. Bu kabileye Aztekler adı verilir. Ortaya çıkışları ve tarihleri konusunda çeşitli efsaneler anlatılır. Efsanelerin zenginliği, Latin Amerika edebiyatına da esin kaynağı olmuştur. Ortak bir yönetim altında çeşitli klânların birleşmesinden meydana gelen Aztekler, 16. yüzyılın başlarında İspanyolların bu bölgeye gelmeleri sonucunda tarih sahnesinden silinmişlerdir. Mimarlık, heykel ve seramik dallarında ilginç eserler kalmıştır Azteklerden.

İNKA SANATI

Güney Amerika'da Peru, Şili, Brezilya, Bolivya ve Ekvador ülkelerinin bulunduğu topraklar üzerinde 5. ve 16. yüzyıllar arasında gelişen uygarlık. İnka adlı bir hükümdarın kurduğu bu uygarlık da, Aztekler gibi İspanyol boyunduruğu altında tarihsel işlevini tamamlamıştır. Bu uygarlığın kalıntıları, daha çok Peru'da Titicaca gölü çevresindedir. Kendine özgü bir sanat üslûbunu ortaya koyan bu kalıntılar, mimarlık kadar, dokuma ve seramiğin de önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. İnka sanatında ilkel sanat biçimleriyle birlikte dinsel sembollerin ve maskelerin büyük önemi vardır.

İLLÜSTRASYON (İllustration)

Bir hikâyeyi, ya da konuyu resimle anlatmak için yapılan metne bağlı resim. Bu türlü resimler, bir kitabı süslemek amacıyla kitap sayfalarına çizileceği gibi, doğrudan doğruya yazıyla karışık bir kompozisyon biçiminde de olabilir. Sanat değeri taşıyan resim, yazıya ilişkin değerlere karşıt bir nitelik taşıdığı için, illüstratif öğelerin ön plâna geçtiği resimler kolay bir yöntemin varlığını ortaya koyar genellikle.

DÖKME SÖZLER

"...Kristin Saleri'nin düzenlediği yağlıboya tablolar, çok mütevazi fakat sürükleyici renk tonlarıyla ve gizli kalan desenlerle anlatım sanatının orijinal örneklerinden bir demet sunuyor. Sergisini 15 Ocak Cumartesi açan Ayten Doğu ise realizm ötesi duygusal âlemini çok ılımlı renklerle, düşündürücü motifler ve üç boyutlu çalışma uslubuyla başarılı bir biçimde açıklamış; birbirinden ilginç onyedi tablodan kurulu sergisi umut dolu bir geleceğin belirtisi"

Daniyal Eriç, Cumhuriyet, 22.1.1972

"...Nurullah Berk'te daima kibar bir eda, lükse kaçan bir hal vardır. Küçük odalardan ziyade mükellef salonlarda teşhiri icabeden tablolarında çok defa hemen her sene eli şakağında bir genç kız ve bir vazo ile karşımıza çıkıyor.."

Güzel Sanatlar, Sayı : 2, Malik Aksel, sahife 23

"Türk resminde plastik kaygılar 20. yüzyılın başlarında belirmeğe başladı."

Ahmet Köksal, "Ülkü", S. 42

yaşar yaşar

erden kıral

Soru : Olayı tarihsel ve coğrafi koşullarından istiyerek mi soyutladınız ?

Evet. Çünkü bir yandan, size anlattığım gibi genel anlamda bir politik cinayetin mekanizmasını vermek istiyorduk.

Öbür yandan da, gerçek Lambrakis Olayı'nı anlatmak istesem bile anlatamazdım, çünkü Selânik'de filim yapmam imkansızdı, filim çevirdiğimiz yer, yani Cezayir şehri de elbette Selânik değildi ve orada bir Selânik şehri kurmaya kalkmak (Amerikalıların Hollywood'da eski Roma'yı canlandırmaları gibi) bence bir soytarılık olurdu. Ayrıca böyle bir seçime beni götüren bir başka neden daha var : Yunanistan da bir gün rejim değişince, Lambrakis olayını kendi ülkemde daha belgeci bir anlayışla ve profesyonel olmayan oyuncularla çevirmek istiyorum. (1)

Yönetmen Costa Gravas'la yapılan bir söyleşiden yukarıdaki alıntıları koyuyorum.

Politik cinayet : Yurtsever, ilerici Yunanlı Bakan Lambrakis öldürüldü. Polis — Kabine olayı örtbas etti.

Lambrakis olayının kökü egemen sınıfların sömürüyü sürdürmeyi amaçlamalarıdır. Bunun adı, Yunanistan modeli olmalı.

Çağdaş olaylar birbirine benziyor diyorum.

Devrimci, başkaldırıcı bir sinema kurmanın, başkaldırıcı sinema dilini oluşturmanın yöntemleri değişiyor bu dönemde.

Selânik'de film yapması olanaksızdı. Costa Gravas kalkıp Cezayir'e gidiyor, alıcısını kuruyor. Olayın ana çizgisine bütünüyle bağlı kalarak filmini gerçekleştiriyordu : Z (Ölümsüz). Filmin sanatsal ya da politik plânda eksiklikleri bulunabilir. Kanımca önemli olan, tavırdır. Sorumluluk duygusu bende sinemacı olarak, insan olarak doğuyor. Bu duygu, filmlerime girmelidir. Ama gerçekçi olmaya çalışmalı, öte yandan plâstik sanatlara, güzelliğe çok derinden bağlanmalıdır.

Bu iki eğilim, birbirine bağlanıp bütünleniyor.

Söz özgürlüğünün olmadığı ülkelerdeki dönemlerin ardından söylenecek öylesine şey var ki, öylesine dolu olur ki insan.

O zaman tek anlatım aracı gerçekcilik oluyor.

Bir başka konuya geçiyorum : Bu yıl İngiltere'de ÜÇÜNCÜ DÜNYA SİNEMASI şenliği düzenlendi. Yani, geleceğin sineması! Küba, Arjantin, Brezilya'dan devrimci filmler gösterildi. Bu yapıtların hiçbirinde bikinili kızlar, Mercedes'ler yoktu. Kan ve vahşet vardı.

Emperyalizmin sömürüsü yansıtılıyordu. Gösteriler yer yer kesilerek, açık oturumlar düzenlendi, doğal olarak ideolojik haklılığı olanlar kazandı.

Okur, bu yazımı bir sinemacı, yada bir seyirci gibi kafasının içinde isteğince kurgulamalıdır.

---

(1) GUY HANNEBBELLE'in düzenlediği konuşmadan.

DÖKME SÖZLER

"...Nitekim hiç kimse, bugün Rafaello'nun resim sanatını devam ettireceğim diyemez..... Fotoğraf tekniğinin, bilhassa renkli fotoğraf tekniğinin bulunmadığı bir devirde, ressamın kendi objelerini olduğu gibi tasvir etmesi, ressamın bir portreyi olduğu gibi yapması tabiî görülebilir. Bugünün teknik gelişmesi, ressamın günlerce uğraşıp tesbit etmeye çalıştığı portreyi, fotoğraf makinesiyle bir anda başarmaktadır."

Takiyettin Mengüşoğlu "Felsefeye Giriş" Ist. Ünv. Ed. Fak. Yayınları, 1968. Sa.216.

ORHAN KEMAL'İN İKBAL KAHVESİ

(15. sayfadan)

Sait bir sinirlendi, bir sinirlendi.. Arkadaş, arkadaş, dedi, ben imajinasyon yapıyorum, senin gibi realist reğilim.. Yüzüne baktım baktım, ay sen halâ orada mısın? dedim.. Adam akıllı içerledi.. Sen zaten konuşulacak adam değilsin dedi.."

●

"... Sait'i sever ve saygı duyardım.. Sait'se kimse tarafından sevilmediği, eserlerinin anlaşılmadığı, herkesin ona karşı olduğu kanısındaydı.."

(3) Öncek Ekmek : Yeditepe Yayınları, 1968

(4) Önce Önmek : Sait Faik Hikâye Armağanı, 1969

kıtlık

Çakal uzun soluğuyla uludu
İşledi sesini geceye çan gibi
Dağlardan ovalara yayılan...

Haziran'ın girmesine gün kala
Sarı başağa sürdü sırtını
Düşürdü ince uzun sapından.

Düne göre ufalayıp öğüten
Çekildi oluktan gürül gürül akan su
Sütü kaçtı dağ yemişinin
Çöven otu köküne sindi.

Okka çeken şah horozun ak eti
Kalmadı ağaran güne kadar
Eridi.

Bir başak ovanın orta yerinde
Gördü pembe şafağın içinden
Gökyüzünün bembeyaz
Yağmursuz uzak bulutlarını
Kurudu.

Çakal aldı soluğunu yürüdü
İşledi sesini geceye çan gibi
Dağlardan ovalara yayılan

Kıl heybede yanık buğday kokusu.

Nedret GÜRCAN

açlık susuzluk ve yaşam üzerine

topralda güneş arası
havayla insan
toprakla güneş arası
güzel olur mu
susuzluk

toprağın susuzluğu yağmurla güzel
davarın susuzluğu dolu yalakla
ağacın güzel olur
köke varan suyla susuzluğu

güzel olur mu
susuzluk

kana kana içilen suyla
güzeldir insanın susuzluğu

toprakla güneş arası
havayla insan
toprakla güneş arası
güzel olur mu
açlık

toprağın açlığı tohumla güzel
davarın açlığı yağlı ot
ağacın güzel olur
kökü saran toprakla açlığı

güzel olur mu
açlık

doya doya yenilen somunla
güzeldir insanın açlığı

toprakla güneş arası
havayla insan
toprakla güneş arası
güzel olur mu
yaşamak

toprağın yaşamı hava su güneşle güzel
davarın yaşamı hava su güneşle
ağacın güzel olur
hava su güneşle yaşamı

güzel olur mu
yaşamak

dolu dolu solunan özgürlükle
güzeldir insanın yaşamı

Yüksel PAZARKAYA

yalnızlığı kuşanmak

Kuşandım yalnızlığımı çıktım dağlara
Yüzüm Anadolu'mun yüzü gibi soluk
Saçım sakalıma sevdalı gözlerim uzak

Gözlerim bir çift mağara

Kuşandım yalnızlığımı çıktım dağlara
Kayalar yüreğim gibi ağır
Kayalar karlar altında mosmor
Soylu bir kuştur mavzer ince uzun bir kuş
Acı göklerden süzülüp omzuma konmuş
Parıldar gecemde gururumun gergin gövdesi
Açlığım
Aç kurtlar gibi seferber olmuş

Kuşandım yalnızlığımı çıktım dağlara
Zaman gümüş bir deredir akar
Akar başucumdan Allaha doğru
Büyük tenhalığımda o korkunç soru :
El emeği
Alın teri
Göz nuru

Ve çıkarıp altın düşüncelerimi tabakasından
Ağır ve saygılı bir cıgara gibi sarıyorum
Efkarlanıyorum
Efkarlanıyorum
Ey gönlümün beşiğinde salladığım çocuk
Kinim benim
Öfkem benim
Gücüm benim
Gökyüzünü boncuk diye göğsüne takıyorum.

Ayhan KIRDAR

belki doğacak kızıma şiirler

Çocuğum
sen bir güne bakansın
kırk mumluk ampullere değil
güneşe dönmeyi öğret yüzüne

unutma ki her balon
tepecik'te öksüren
veremli bir çingeneyi özetler
ve sonra pasını kim siler
anası kötrüm kalmış kars'lı çocuğun

onun için
gerçeği
dilersen bir tüfek say
elin tetikte bekle
dilersen
buğday tarlalarına serp
büyüt

ama
yeter ki sevme kötüyü
yeter ki sevme kötüyü

çocuğum
yakında bahar gelip
zerdaliler çiçek açtığında
hayat
ilk defa saçlarını savuracaktır
işte o zaman anlıyacaksındır
mirasımın
ve herşeyimin sana devredildiğini

sakın yıkılma
inançla besle
sevgiyle büyüt yumruğunu
göğsüne bastır
yere düşürme arkadaş mektuplarını
ızdıraba alış
berhava et kötümserliği

kışı biz kovduk
bahar senin kapındadır

Aykut POTUROĞLU

ÖĞLE YEMEĞİ

somerset maugham
mükerrem taşman

nunla Tiyatroda karşılaştık. Bana uzaktan işaret ettiği için perdearası yanına gittim. Yıllardır görüşmemiştik. Çevreden biri adını söylemeseydi, onu zor tanıyacaktım. İçdenlikle karşıladı.

"Tanıştığımızdan bu yana uzun yıllar geçti! Zaman da nasıl akıyor!.. Yeni baştan genç olmamız mümkün mü ?.. Hatırlar mısın ilk rastlaştığımız gün beni yemeğe çağırmıştın?.."

Hatırlıyor muydum acaba ?!..

20 yıl önceydi.. Paris'te oturuyordum. Latin Quarter'de bir takım vardı; mezarlığa bakıyordu. Ancak yaşayabilecek kadar para kazanıyordum. Kitaplarımdan birini okumuştu. Düşüncelerini bana yazdı. Ben de ona mektupla teşekkür ettim. Ardından ikinci bir mektup geldi. Yakında Paris'e gelecekmiş.. Beni görmek istermiş!. Çok kısıtlıymış zamanı.. Bana Perşembe'yi ayırmış.. Sabahı Luksenburg'da geçirip öğle yemeğini benimle Foyot'da yiyecekmiş!

Foyot, Fransız ileri gelenlerinin gittiği lokantaydı. Bu yüzden orada yemek yiyebileceğimi hiç bir zaman aklımdan bile geçirmemiştim. Ama doğrusu mektup çok koltuklamıştı beni. O yıllarda üstelik o kadar gençtim ki, bir kadına "Hayır" demesini daha bilmiyordum. (Bazı insanlar, "Hayır" diyecek kadar akıllandıkları zaman çok yaşlanmış olurlar. Onlar, kadına verdikleri önemi sözlerinde sanır.) Ayın sonunu getirmek için cebimde 30 Frank vardı. Eh, sade bir yemek 15 Frank'tan fazla tutmazdı. Önümüzdeki iki hafta kahveyi kestim mi, bu işin üstesinden gelirim diye düşündüm. Hemen karşılık yazdım. Perşembe günü saat 12,30 da Foyot'da kendisini bekliyecektim.

Umduğum kadar genç çıkmadı. Çekici olmaktan çok, etkileyen bir yanı vardı 40 yaşlarında görünüyordu. (Hoş bir şey. Ama insanları apansız büyük tutkulara sürükleyen bir yaş değil.) Sağlam, beyaz dişleri vardı. Ama bu ağız bana gerektiğinden de çok dişle doluymuş izlenimini verdi. Konuşkandı oldukça.. Hele konuyu bana getirdiği zaman kulak kesiliyordum.

Yemek listesindeki fiyatları görünce, dehşete kapıldım. Her şey, düşünemeyeceğim kadar pahalı idi. Fakat konuğum beni rahatlattı : "Öğlenleri pek bir şey yemem!" "Rica ederim, böyle konuşmayın." diye açıkelli bir insan gibi davrandım. "Bir tabaktan fazla yemem! Son zamanlarda insanlar biraz oburlaştılar sanırım.. Ben-sözgelimi- bir parça balık yiyebilirim. Acaba Salamon var mı?..

Salamon zamanı değildi. Listetede de yoktu. Garsona sordum, Yılın ilk Salamon'unun geldiğini, üstelik çok da iyi olduğunu söylemesin mi? İster istemez "getirin" dedim. Garson "Balık gelene kadar Hanımefendi başka bir şey arzu ederler miydi?" diye garsonluğunu yaptı : "Hiç bir zaman bir kaptan fazla yemem.. Yalnız iyi havyarınız varsa doğrusu hayır demem buna."

Bir anda kalbim duracakmış gibi oldu. Havyar ısmarlayacak adam olmadığımı biliyordum. Gelelim bunu başkasına anlatamazdım ki... Garsona : "Havyar getirin." dedim, kendim için de listenin en ucuz yemeğini seçtim. O da koyun pirzolası idi!.

"Et yemekle hiç de akıllılık etmiyorsunuz.." diye söze başladı. "O kadar ağır yemekten sonra, nasıl çalışabilirsiniz ki... Hiç bir zaman mideyi fazla doldurmamak gerek."

Ardından ne içileceğine gelince. "Öğle yemeklerinde içki içmem." dedi. Daha fazla konuşmasına fırsat bırakmadan "Ben de." diye karşılık verdim. Hiç konuşmamışım gibi devam etti: "Yalnız biraz beyaz şarap içebilirim! Fransız şaraplarının içimi nefis. Üstelik sindirimi de kolaylaştırıyor."

İçtenliğimi yitirmiştim. Ama sevimli ev sahibi oyununu sürdürüyordum : "Ne içmek istersiniz? "Beyaz, parlak dişlerile dostça gülümsedi : "Doktorum, şampanyadan başka içki içmeme izin vermiyor."

Yarım şişe şampanya ısmarladım. Benim doktorumun da bana şampanyayı kesinlikle yasakladığını söyledim.

"Peki, siz ne içersiniz?.."

"Ben mi! Sadece su."

Havyarını ve balığını iştahla yerken, sanat, müzik ve edebiyat üstüne söz döktürüyordu. Bense, sadece gelecek hesabı düşünmekteydim.

Pirzolam geldiği zaman, beni dikkatle incelemeğe koyuldu.

"Öğlenleri ağır yediğinizi sanıyorum. Hiç de doğru değil yaptığınız. Neden siz de benim gibi tek yemekle yetinmiyorsunuz?.. O zaman çok daha rahat edeceğinizden hiç kuşkum yok."

Garson, elindeki yemek listesile yaklaşırken ona karşılık verdim :

"Ben de zaten sadece bir tek yemek yiyeceğim!"

Masaya gelen garsonu elile uzaklaştırarak çeneye devam etti :

"Hayır, öğlenleri asla bir tabaktan fazla yemem. Yediğim sadece tadımlıktır. Sofraya oturuyorsam, karşımdaki insanla konuşmak içindir. Artık başka bir şey yiyemiyeceğim.. Yalnız, o kocaman kuşkonmazlardan varsa, tatmak isterdim. Yemeden Paris'ten gidersem, üzülürüm doğrusu!"

İçimi bir korku kapladı. Sadece, vitrinlerde görmüştüm kuşkonmaz'ı. Fakat alamayacağım kadar pahalı idi. Üstelik baktıkça ağzım sulanırdı. Tepemde bekleyen garsona sordum : "Hanımefendi, kuşkonmaz soruyorlar." Bütün yüreğimle "Hayır" demesini istiyordum. Ablak, bir rahibi andıran garsonun yüzü memnunlukla parladı : "Çok lezzetli, harika Kuşkonmazlarımız var." dedi. "Karnım hiç de aç değil, madem bunca direniyorsunuz, bari biraz alayım." diye sözü kesip attı. Ben de böylece Kuşkonmazı ısmarlamış oldum.

"Siz yemiyecek misiniz?.."

"Ben hiç sevmem."

"Bazı kimselerin hoşlanmadıklarını bilirim. Önemli olan, et yemekle ağzınızın tadını kaçırıyorsunuz!."

Uzun bir süre kuşkonmazların pişmesini bekledik. İyice korkuya kapılmıştım. Artık bütün ay boyu meteliksiz kalacağım bir yana, hesabı ödiyememe tasasına düştüm. Hesabı karşılamak için 10 frankım çıkışmasa kalkıp karşımdaki şu kadından mı istiyeceğim?.. Tanrı yazdıysa bozsun. Hesap fazla gelirse, elimi cebime atar, cüzdanımı düşürmüş gibi yaparım... Peki ya onun da yoksa!.. İşte bu rezillik... O zaman saati bırakıp çıkmaktan başka çare kalmıyor bana.

Sonunda insana iştah veren, kocaman sulu bir tabak dolusu kuşkonmaz geldi. Hele mis gibi tereyağ kokusu burnuma çarptığı zaman baygınlıklar geçirdim. O ise, kendinden geçmiş, ağızdolusu lezzetli lokmaları midesine yuvarlıyordu. Ben nazik bir evsahibi idim ve Balkanlar'ın acıklı durumunu anlatıyordum. Sonunda tabak boşaldı.

"Kahve alır mıydınız?" diye sordum.

"Evet," dedi "yanında biraz da dondurma.."

Artık hesabı kitabı bir kenara attım, kendim için de bir kahve ısmarladım.

"İnandığım bir tek şey vardır. İyice doymadan sofradan kalkmalı."

"Biraz daha bir şeyler yemek ister miydiniz?!."

"Hayır, hayır, doydum.. Öğlenleri zaten pek yemem. Sabah bir kahve içerim. Sonra akşam yemeği.. Fakat öğlenleri bir tabaktan fazla yememeli. Ben sadece sizin için konuşuyorum.'"

"Hıı.. tabii.. Anlıyorum.."

İşte tam bu sırada korkunç bir şey oldu. Biz kahvelerimizi bekleyeduralım, o ablak yüzlü Metrdotel güle, yaltaklana elinde koca bir şeftali sepetile gelmesin mi!.. Gelgelelim şeftaliler utanıp sıkılmış bir genç kızın kızaran yanakları gibi pembe pembe idi. İtalyanlar'ın o alımlı, renkli şeftalilerine benziyordu. Bu mevsimde bunların bulunması da garipti. Allah bilir kaç para idi bunlar.. Hiç kuşkum yoktu ki misafirim konuşmasını sürdürürken, farkında değilmiş gibi davranarak sepetten bir şeftali alacaktı, ve de aldı.

"Gördünüz mü.. O koca etle midenizi doldurdunuz. (Yediğim bir lokmadaydı gözü ha!..) Elbetteki başka bir şey yiyemezsiniz!. Beni görüyorsunuz, hafif bir yemek yedim, şimdi de şeftalimi zevkle yiyorum."

Az sonra hesap geldi ödedim. Cebimde bir tek kuruş kalmamıştı. Misafirim garsona bıraktığım üç Franka şaşkın şaşkın gözlerle bakakaldı. Beni cimrilikle suçladığından hiç kuşkum yok. Fakat lokantadan çıktığım zaman, önümde meteliksiz geçecek koca bir ay vardı..

"Kesinlikle benim gibi yapınız." diye konuşmasını sürdürürken, el sıkışıp birbirimizden ayrılmağa hazırlanıyorduk. "Öğlenleri sadece bir yemek yeyin."

"İnanınız ki, daha güzel bir şey yapacağım. Akşama hiç bir şey yemeyeceğim."

"Ne şakacısınız." diye arabaya binerken lâf yetiştiriyordu. "Hayatımda sizin kadar şakayı seven insan görmedim!"

En sonunda öcümü almıştım. Hiç de kinci değilim. Tanrıyazısı işe karışınca, sonucu rahatlığıyla kabul gerekir. Bu kadının şimdi kantarda yüz kilo çektiğine bahse girerim!

BİZE GELEN KİTAPLAR

● Anjelik Dönüyor. Sergeanne Golon. Roman. Milliyet Yayınları. 1972 İstanbul. Fiatı 25 lira.

● Atatürke Sevgi. Melâhat Özgü. TDK Yayınları, Atatürk Dizisi. 1972 Ankara. Fiatı 6 lira.

● Bugünkü Türk Resmi. İsmail Altınok. İnceleme ve Eleştiriler. 1971 Ankara. Fiatı 10 lira.

● Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler. TDK Yayınları. 1971 Ankara. Fiatı 10 lira.

● Çifteçamlık. Süleyman Kazmaz. Roman. 1968 Ankara. Fiatı 7,5 lira.

● Çanakkale Geçilmez. Alan Moorehead. 1972 İstanbul. Fiatı 25 lira.

● Sevgi Elması. Ceyhun Atuf Kansu. TDK. Halk İçin Kitaplar, Çeşitli Konular Dizisi. 1972 Ankara. Fiatı 4 lira.

● Dilbilgisi. Tahir Nejat Gencan. TDK. Yayınları. 1972 Ankara. Fiatı 30 lira.

● Edebiyat Bilgileri. Rauf Mutluay. Gerçek Yayınevi. 1972 İstanbul. Fiatı 20 lira.

● Efsaneler. Ali Püsküllüoğlu. TDK. Halk İçin Kitaplar, Çeşitli Konular Dizisi. 1971 Ankara. Fiatı 5 lira.

● Ege'den. Halikarnas Balıkçısı. Milliyet Yayınları. 1972 İstanbul. Fiatı 20 lira.

● Fiziğin Evrimi. A. Einstein - L. Infeld. Onur Yayınları. 1972 Ankara. Fiatı 20 lira.

● İhtiyar Gençlik. Mehmet Seyda. Roman. May Yayınları. 1971 İstanbul. Fiatı 15 lira.

● İş Dönüşü. Fethi Savaşçı. Hikâyeler. Yeditepe Yayınları. 1972 İstanbul. Fiatı 7,5 lira.

YAYIN DÜNYASI

muzaffer hacıhasanoğlu/vedat yazıcı

ADANANIN YOLLARI TAŞLIK
Kara Toprak, Reşat Enis, Ararat Yayınevi 1969

Doğurgan şu Çukurova toprağı, çok doğurgan. Sadece tarım ürünleri bakımından değil, edebiyat ürünleri bakımından da güçlü bir kaynak. Çukurova deyince "Bereketli Topraklar üzerinde", "Murtaza", "Cemile" ile Orhan Kemal, "Teneke", "Sarı Sıcak", "İnce Memed" le Yaşar Kemal, "Umut" la Yılmaz Güney gelir aklımıza hemen. Demek sorun çok, demek dert çok; söylenmeyle, yazılmayla bitecek gibi değil. Olaylar, sorunlar, kişiler iter yazarı, zorlar beni yaz diye. Sayın Prof. Mehmet Kaplan "Milliyet" de çıkan yazısında artık köy romanının yetip arttığından söz ettikten sonra, aydınların romanının yazılmasını öneriyor. Onun bizden daha iyi bilmesi gerekir, yazar kopamaz toplumdan, toplumsal gelişmelerden; koparsa yozlaşır gider. Evet, köy, kasaba romanda öyküde İstanbul'un yerini almıştır yıllardır, yüzyıllardır unutulmuşluklarının hıncını alırcasına. Demokratik düzen dediğimizin oy kaynakları Sayın Prof. Mehmet Kaplan'ın beğenmediği köyler, kasabalardır; onlarda gelişen toplumsal olaylar, kişilerin toplumla ilişkileri ilginçliğini kaybetmemiştir. Bu konu üzerinde ayrı bir yazıyla durulacak kadar önemlidir.

Reşat Enis'in Ararat yayınlarından "Kara Toprak" ı ile Yılmaz Güney'in Dost yayınlarından "Boynu Bükük Öldüler" ini okudum ardarda. Çukurovadan söz ediyorlardı her ikisi de. Toprak kokuyordu romanlarında, ter kokuyordu; ezilenlerin acıları zehir gibi damlıyordu insanın yüreğine. Sözetmek istiyorum her ikisinden de. Özetleyecek, eleştirecek değilim; ilginç bulduğum kavramlar, olaylar, ilişkiler üzerinde duracağım özellikle. Daha önce yayınlandığı için Reşat Enis'in "Kara Toprak" ından başlayacağım işe

Kara Toprak :

Reşat Enis "Kara Toprak" ı Adana'da 12 Kasım 1943 tarihinde tamamlamış, Ararat yayınevi tarafından birinci baskısı 1969 yılında yapılmıştır. 265 sayfadır. Sonuna yerel sözcüklerin anlamları eklenmiştir.

Reşat Enis'in daha önce de 'Yolgeçen Hanı', 'Despot" isimli yapıtlarını okumuştum. Toplum sorunları önde geliyor romanlarında. Bütün eleştirmelerin birleştikleri, anlatı düzeninin dağınıklığı, çok olay, çok söz yığınıyla yoğunlaşamadığı kanısıdır. Gazeteciliğinden, tefrika yazarlığından ileri geldiğini söylerler. "Kara Toprak" da da bu dağınıklık vardır. Çukurovada ne bulduysa, ne duyduysa doldurmuş yapıtına yazar. Sanatçının işine karışılmaz. Söylemiş yine de söyleyeceklerini.

Toprak : Çukurovada toprak dağılımı adaletsizdir. "Adanaya öğretmen geldiği gündenberi, Çukurovanın otuz-kırk ağa arasında bölünüşüne ve asıl sahibi köylünün bu topraklarda boğaz tokluğuna ırgatlık edişine öfke duyardı. (S. 48) Romanın yazıldığından bu yana büyük bir değişiklik yoktur. Toprak yasasıyla komisyonlarda, alt komisyonlarda oyalanıp durmaktadır.

Köy : "Ev aralarında bırakılmış daracık boşluklar sözüm ona sokaktı. Bulaşık sularile vıcıklaşan, yakıcı yaz güneşlerinin bile kurutamadığı bu iğrenç sokakların bütün mikrobu ve pisliği; kırba karınlı çocukların çıplak ayakları, nalçalı postallar, altlarına sivri uçlu kösele dikilmiş sarı çizmeler, çarıklarla tek gözlü köstebek yuvası evlere taşınıyordu. Ekin sapı doldurulmuş kara yüzlü döşeklerin altına yerleşiyor, gün görmemiş çamurlu toprağın üzerine rasgele döşenmiş taşların aralıklarına kadar sokuluyordu. (...) Köylünün çoğu, sırtına taktığı gündelik kılığını ayda yılda bir çıkarırdı." (S. 31) Yukarıda tanımlama yalnız Çukurova köylerine özge değildir. Köylerimizin çoğundaki yaşama koşulları büyük çapta değişmemiştir. Görgünün, geleneğin önemi yadsınamazsa da bu konuda en büyük etken ekonomik zorluklardır.

Ağa — Irgat ilişkileri : Kurak verimsiz topraklardan iner köylüler Çukurovaya, kışa hazırlık yapmak için; Adana'nın yollarına, tarlalarına altın yağmıştır sanki... Yalan! 'Adana'nın yolları taşlık...' Umutlar boşa çıkar çoğuncası.

"Irgadını bir yere koyamayan pespente elçilerin işçisi gibi, onlar da komisyen (Komisyon) seyrine gidecekler-di. Düşük haftalığa kimsenin sesi çıkmayacaktı. Avara kalmaktansa... Aç susuz kalmaktansa... Koyunlarında para yok ki memleketlerine dönebilsinler! El, on lira haftalığına giderken, onlar yediye gidecekler. Belki de dellek ağalardan biri onlara bir de oyun edecek : İşçi pazarında yediye pazarlık edip kamyonlarile teee uzak çiftliğine götürecek... Orada "Irgat bu hafta düştü; altı liraya çalışırsanız çalışın; işinize gelmezse koyun gidin!" diyecek." (S. 148)

Böyle bir durumda Irgat ile ağa arasındaki anlaşmazlığı kim çözecek? "Irgat-Ağa anlaşmazlıklarına bakmak görevi de işci komisyonunundur. Öyle bir komisyon ki, reisi -o ayni zamanda çiftci Birliği Yönetim Kurulundadır-binlerce dönüm tarlası olan, yüzlerce ırgat çalıştıran bir paşa oğludur. Komisyon üyesi, gene yüzlerce dönüm toprağa sahip ağalar, ağa oğullarıdır." (S. 148) Böyle bir komisyondan nasıl bir karar çıkabilir. Bir de öteki yönden bakmak gerekir soruna: "-Bu işçi milleti ne hinoğlu hindir bilemezsin, Yalçın... Marksistlere göre toprak sahibi; proleter sınıfı sömürmek için bin türlü düzen düşünen adamdır. Sen gel de proleteryanın toprak ağasına attığı kazığı tarlada gör! Paydosta gölgeye çekilip yan gelen ırgat işbaşı saatinde ağaya madik atabilmek için bir sürü düzen kurar. İşbaşı düdüğü öterken elleri uçkurunda çişe gidenleri; kasketinin viziyörünü geriye atıp yırtık ceketi üzerinde "Allahü ekber" diye namaza duranları görünce hafakanlar boğar beni..." (S. 35) Toplumun katları birbirine karşı-

dır. "İmtiyazsız, sınıfsız bir kitle" olmak bir ülküdür; toplumun vardığı nokta değil.

Faiz: Romanın 18, 24, 25 ci sayfalarında faiz sorununana değinilmektedir. Faiz haramdır. Hem Faizle para verip hem harama girmemenin yolları vardır: "- Demesi memesi yok... İki liraya sattığın mevhum- yani aslı astarı olmayan - buğdayı, üç ay sonra piyasa üzerinden yani güleği üç liradan almış gibi parasını ödeyeceksin. Senin anlayacağın, üç ay sonra, Hacı Ağadan aldığın iki yüz seksen liraya karşı dört yüz yirmi lira vereceksin. Tam yüz kırk lira faiz..." Köylüyü yıkan faiz ve harman sonu veresiye alış veriştir çoğu zaman.

Köylü - Esnaf: Sade toprak ağaları değil, şehirli esnaf da köylünün karşısında yer alır bu hayat kavgasında. "Elinden tereyağını, sütünü, yumurtasını, tavuğunu yok pahasına kapan şehirli esnaf; kendi malını şehirliye sattığından birkaç kat yükseğine vererek köylüyü bir ikinci kez boğuntuya getiriyordu." (S. 53)

Toprak işçisi - Namus: Toprak işçisi kadınları, ya da toprak işçilerinin kadınlarını açlık zorlayabilir kötü yola: "Herkes uykuya vardığı sırada gizlice Evdeci'ye gidiyordu. Çanağını yarma pilavıyla doldurtuyor, çocuğunun aç kursağını doyuruyordu. Buna karşılık; arada bir; Evdeci'nin önüne düşüyor, çiftliğin az ilerisindeki hendeğin içine yürüyüveriyordu." (S. 144) Ağalar toprağa sahip oldukları gibi, o toprağı işleyen kadınlara, işleyenlerin kadınlarına kızlarına da sahip çıkmaya çalışırlar çoğuncası: "Çukurova'da varlıklı ağa, yeni zillenmiş körpe kozaya dadanan kesen kurdu gibidir: Toprağında kazma vuran, tarlasında pamuk toplayan ırgat kadın; eğer gençse, eğer çok güzelse; karnını doyurabilmek için alnının terine vücudunu katmak; ağanın isteğine boyun eğmek zorundadır. Zeliha da çok genç ve çok güzeldi. Kendisi gibi her kadının geçtiği yoldan geçecek; etini keseen kurdunun dişlerine verecekti." (S. 171)

Elçi: Yazarın romanının sonuna eklediği küçük sözlükte tanımlaması şöyle: "Ağaların çiftliğine ırgat bulan aracı, ağadan ve işçiden komüsyon alan adam" (S. 266) 147 ci sayfada anlatıldığı gibi bir de bunların çeşitli oyunları var toprak işçilerine.

Yazar romanının başka kişisi Elif'i köylü-ırgat ayaklanmasına önderlik edecek bilince eriştiriyor yavaş; başarısız kalan ayaklanma sonunda "Boyalısakal'ın kızı Elif, cezaevinde, "Toprak Kanunu" nun çıkarılmasını bekliyor. Ama "Toprak ana", Köylü - ırgat için hâlâ "Kara Toprak"... " (S. 265)

Boynu Bükük Öldüler, Yılmaz Güney, Dost Yayınları 1971

Yılmaz Güney'i büyük çoğunluk aktör, senarist, yönetmen olarak tanır. Onun bir öykü yazarı olduğunu bilmezler. Beğenerek seyretmiştim "Kiralık Katil"i, "Kuduz Recep"i, "Umut" u, "Umutsuzlar" ı; başarılı bir aktördü. "Boynu Bükük Öldüler" i severek okudum. Güçlü bir aktör olduğu kadar güçlü bir yazar Yılmaz Güney; doğup büyüdüğü, yaşadığı toprakların derdini ayrıntılarıyla verebilmiş güzel bir düzen içinde. 19 Şubat 1972 tarihli Ses dergisine göre Adanaya elli kilometre uzaklıktaki Yenice köyünde doğmuş Yılmaz Güney. Doğum tarihini o görüşme yazısında kendisi anlatıyor: "Nüfus kağıdımda doğum tarihim 1/Nisan/937 yazıyor; ama bana babam yıllar önce işin doğrusunu söyledi... (Sen ne zaman doğdun bilmiyorum oğlum..) dedi. (Yalnız bildiğim bir şey var. Senin nüfus kağıdını sen doğduktan yıllar sonra aldık.) Babam nüfus kağıdımı ben kaç yaşımdayken aldığını bilse yine çıkaracağım doğumumu, ama onu da bilmiyor..."

"Boynu Bükük Öldüler" de yazdıkları gözlemlerine dayanıyor yazarın. "Sonra yıllar ilerledikçe benim de yaptığım işler değişti... Çapa çekiminde atçılık ettim, pamuk topladım, kazma dövdüm, terfi ettim, bağ bekçisi oldum." Sonra dergiler çıkarıyor, dergilerde yazıları yayınlanıyor. Yazarlığın çilesini çekmiş bir kişi Yılmaz Güney: "Ben 'Güney' dergisinde bir hikâye yazmıştım yıllar önce... O yüzden mahkemedeydim... Mahkeme epey uzun sürdü, sonunda 7,5 yıl ağır hapse, 1,5 yıl sürgüne mahkum oldum... Karar temyiz edildi.. Temyizden sonra 1,5 yıl hapse altı ay sürgüne mahkûm oldum... 'Dolandırıcılar Şahı''nın setinde yakalandım. Paşakapısı ve Nevşehir cezaevlerinde 1,5 yıl yattım, Konya'da 6 aylık sürgünü geçirdim..."

"Boynu Bükük Öldüler" de anlattıkları gördüğü, bildiği yaşadığı kişiler, olaylar yazarın.

Romanın baş kişisi Halil askerlik dönüşü eski ağa çiftliğine dönen bir toprak işçisi. Kaderinin çizgisini orda bulmuş sanki. Dışardan bakışla onun askerlikten biraz olsun bilinçlenerek dönmesi, dünya görüşünde değişiklikler olması bekleniyor. Fakat bizim köylülerimizin, toprak işçilerimizin çoğunluğu, aynı koşullara, hiç ses çıkarmadan dönmüşlerdir.

Romanın ana konusunu ezenlerle ezilenler arasındaki ilişkiler meydana getiriyor. Yılmaz Güney simgeleştirmiş bazı kişileri, olayları hayvanları. Onlarla tüme varmak ister gibi sanki. Örneğin HOROZ var iki tane. Remzi'nin horozu birisi; varlık simgesi sanki. Halil'in askerlik dönüşünü kutlamak için Kamber çağırıyor evine, oğlunun horozunu kesiyor ikram için; yemiyor Remzi horozdan; yemek zehir zıkkım oluyor. Ne diyor Kamber'in karısı Rebiş: "Hay sen Allahından bulasın herif. Allahından bulasın. Biz sana naptık da inim inim inletiyorsun bizi? Var yok bir çocuk, bir de horoz. Horozu kestik, çocuğun zoruna battı, ağladı. Başka nesi vardı yavrumun? Baba olup da ne yaptın bugüne kadar?" (S. 23) Kamberin de biraz kabadayılığı, konuk severliği olmasın mı yani? Horoz varlığın simgesi burda.

Arap Seyfi'nin horozu ,bir başka horoz; ezilenin ezenle kavgasının simgesi: "Arap Seyfiyi bilirsin; onun da hep canı sıkılırdı yahu. Bakarsın yatağında oturmuş düşünüyor. Ne düşünüyorsun? dedin mi, ses bile vermezdi. Canı sıkılırdı adamın. Bir gece yatıyorduk, uyandırdı bizi. Ben gidiyorum arkadaşlar, dedi. O gün Durmuş ağa horoz için azarlamış onu, bir güzel de dövmüş sonra. Buna içerlemiş çocuk. O gece gitti. Giderken dedi ki: Ben, dedi, bir gün Yeniceye döneceğim, diyar diyar gezeceğim, iyi bir horoz bulup alacağım, dedi. Horoz alacakmış da Durmuş ağanın horozunu dövdürecekmiş. Böylece öç alacakmış, iyi mi? Bak sen herifteki kafaya. Kafa diye buna derim işte. Adamın canı sıkıldı mı böyle yapmalı. Gideli iki yıl geçti, bir haberini alamadık daha. O da senin gibiydi. Canı sıkılırdı." (S. 29) Döner bir gün Arap Seyfi koltuğunun altında cılız bir horozla. Döğüştürür horozunu Durmuş ağanın horozuyla. Tüm ezilenler Arap Seyfi'nin horozunun kazanmasını isterler umutsuzca; kazanır. Güreş öncesinde Arap Seyfi konuşur: "...Çünkü biz de insanız, bizim de bir yüreğimiz var Halil, değil mi? İşte bu adamlar bunu bilmiyorlar. Ben buraya bunun için geldim kardaş, anlasın ki bizde de bir yürek var. Belki onlarınki kadar tavlı değil ama, yürek işte, bir insan yüreği. Beni anlıyor musun Halil, anlıyor mu-

sun kardaş?" (S. 353) "Ben öcümü alamam sizden, çünkü gücüm yetmez size, ama bu Keloğlan alır öcümü" (S. 359); yener Keloğlan, yine de ezilenlerin durumu sürer gider.

KILIK-KIYAFET zenginlik simgesi olarak alınmıştır. Süleyman zenginlik düşü kuruyor, eline para geçince ilkin seko almayı koyuyor aklına. İlle de lacivert olacak. Toz kapar diyorlar. Aldırmıyor: "Kapsın, bir fırça alırım. Lacivert gibi var mı? Bir de ipek mendil ister döşüne ha. Gari bir kundura alacağım sonra. Kundura dediğin cazırdaklı olacak. Şöyle bir yürüdün mü cazır cazır ötecek. Duyanlar duracak, bilecekler benim geçtiğimi. Bu çerçi Süleymandır diyecekler arkamdan" (S. 33)

Ağa - TANRI: Yaşamların eleştirisini yapıyorlar. Kul olmaya kul olduklarının farkındalar: "Bir kemik parçası atmışlar önümüze Ali Osman, al kemir demişler bize. Kemiriyoruz kemiriyoruz bir tike et gelmiyor ağzımıza. Çünkü etini yemişler, kemiğini de bize bırakmışlar. Çünkü biz itiz, it. İşte bizim hayatımız Ali Osman. Yaaa! Anladın mı şimdi ben neymişim?" (S. 41) Ali Osman. Süleyman'ın kendisi için, hepisi söylediklerine karşı direnmek istiyorsa da boşuna. İT sözü burda kulluk anlamına kullanılıyor; "Kimin itiyim onu söyle. Kimin itiyiz?- Allahın itisin benim babam.- Bilemedin işte, ben Kadir ağanın itiyim." (S. 41) Elbette ağalar tanrı gibidir. Toprak işçilerinin kişiliğini veren de onlardır. Çakal Omarı namusuna iliştikleri bir ırgatlarıyla evlendirmek için onun kişiliğini de değiştirebilirler: "Omar da; olur mu Ağam demiş, söylemeynen aslan olunsaydı yazıda yabanda çakal kalmaz aslan olurdu demiş. Hattâ ve hattâ demiş, şu bizim köyün bütün eşşekleri ve de öküzleri aslan olurdu demiş." (S. 53) "Bırak daşşak geçmeyi be kurban. Hasan ağa ne demiş onu dinle. Dinle de ellerde ne akıllar var, öğren. Be oğlum Omar demiş, senin adını ben koydum, ben değiştireceğim. Sen ufakken ben sana Çakal dedim, çakal oldun. Şimdi de Aslan derim, aslan olursun demiş. Duydun mu kurban?"

Ağa işçisini düşünür mü? Çok seyrek olarak çıkar belki düşüneni de; eski deyimle "İstisnalar kaideyi bozmaz." Toprak işçisi işini gördüğü sürece ağa için kıymetlidir. Ya kaza, ya hastalık.. "Ağa, Mahmud derdi de başka demezdi eskiden. Şimdi niye demiyor, dese ya. Demez... çünkü işi bitti, çünkü topal oldu Mahmud, elden ayaktan düştü çünkü." (S. 65)

Yılmaz Güney de Reşat Enis gibi, ağaların, ağa çocuklarının ırgat kadınların ya da ırgat ailelerinin nâmuslarıyla oynamaları sorununa değiniyor romanında. İşte Halime, işte Emine. ötekiler... "Ama eridim Ali emmi, bittim. Bak yüzüme, bir deri bir kemik kaldım. Söylemesi ayıp, yalnız ilk gece yattım Halimeyle ve her şeyi anladım. Bir daha da yatmadım. Ama her akşam dövüyorum. Etleri morardı, etleri çürüdü Ali emmi. Ak yanı kalmadı hiç. Şimdi sen bana bir akıl ver Ali emmi, bu namus, başka şeye de benzemez. Ben ne bok yeyim şimdi? Halimeyi dövmekten bıktım usandım artık. Bıktım." (S. 110) Sonra insancıl yanı ağır basıyor Çakal Omar'ın. Suçlu Halime midir? Bozuk düzen, ezenin gücü değil midir onu bu duruma getiren? "Al, al Halime. Sen de bana vur. Canının istediği kadar vur. Vur bana. Döv beni Halime. Sana çok ettim, biliyorum, hatamı anlıyorum. Bağışla beni anam. Al sen de bana vur, döv beni, istersen öldür, al!" (S. 113)

Ağaların uşakları Reşat Enis'in romanında olduğu gibi Yılmaz Güney'in romanında da var. "Bırak Allahından bulsun namussuz. Kimin ekmeğini yerse onun kılıcını çalar. Bir zamanlar Durdunun itiydi, şimdi Emin ağanın. Az çektirmedi fakır fıkaraya." (S. 84)

TOPRAK sevgisi büyüktür toprak işçisinin:

"Ve bir avuç toprağı yüzüne serpti."

"Heye ademoğlu Hıdır, heye" dedi Uzun mahmut, "Heye babam. Bu toprak ölünce gözümüzü doyurur, bizim diriyken de anamızı beller bu toprak. Başkalarını diriyken doyurur bizi de ölünce bu toprak." (S. 107) Hıdırın mezarının başında konuşuyor Uzun Mahmut; gerçeği söylüyor yalın bir şeklinde. Onlar toprağı, babaları, kardeşleri, gibi severler: "Çalışmak büyük bir umutluluktu Kamber için. Kamber toprağın adamıydı. Kardeş bilirdi, oğul bilirdi, baba bilirdi toprağı. Böylesine yakındı. Karşılıksız, içten bir sevgiyle bağlıydı toprağa. Ağacına, kuşuna, yaprağına, çöpüne, her şeyine..." (S. 116) Topraksızlık bellerini büker; toprak tutkusu içindedirler: "Bir kastım varsa gözüm çıksın Halil. İçimden geldi birden. Adamın kendi toprağı olsa, çalışsa. Gece de uyumaz adam, çalışır değil mi? (S. 142)

Toprak işçiliği motorun tarıma girmesiyle karın doyurmaz duruma gelmiştir. Aynı konu Bekir Yıldız'ın öykülerinde de işlenmiştir. "Karnımızı doyurmak için çalışmaya mecburuz baba. Köyde iş kalmadı artık. Hasan ağa motor aldı, önümüzdeki yıl öbürleri de alacak o motordan, biz ne yapacağız o zaman? Ağalar da eski ağalar değil, toprak da eski toprak değil, köy de eski köy değil baba. Bu devir başka devir. Millet şehirlere gidiyor, fabrikalara gidiyor. Adana büyük şehir." (S. 206) Hani nerde TOPRAK REFORMU? Çıksa bile yasası, bir kuşa döndürecekler. "Toprağı olmayan adamın köylük yerde yaşaması güç oğlum, güç. Bizim köyde kaç kişinin toprağı var? Yedi ağanın. O kadar. Köylünün gerisi aç, gerisinin götü açık." (S. 300)

UMUT yok mu umut? Yılmaz Güney'in kişilerinde iki çıkış yolu var: I) Çocukları okutmak, bürokrat yapıp, topraktan kurtarmak; "Şurda yaşasam yaşasam beş yıl, bilemedin on yıl daha yaşarım. Remzimi bu köyde bırakmam kalan. Şehire göçerim, çalışırım, hammallık ederim, olmazsa boynuma torba takar dilenirim okuturum Remzimi. Osman öğretmen de kaç kere söyledi; Kamber ağa dedi, sen bu çocuğu okut dedi. Okumuş adamın hali başka Halil. Okumuş adam hal bilir hatır bilir. Bu Osman öğretmen çok iyi adam. Okutacağım Remzimi Halil. Torba takacağım yine okutacağım. Remzim okur; bak beşi birincilikle bitirdi. Okusun; benim gibi el kapılarında sürünmesin, okusun. Okusun da kendini kurtarsın." (S. 300) Köy çocuğunun okuması bir aylığa kavuşması, yaşam ve sınıf değiştirmesi sorunu çözecek midir? Sıkıştı mı "Ben de köylüyüm, ben de köyden çıktım, çobanlık yaptım.." diyen çok... Unutuyorlar, köyü, toprak işçisini, rezilliği: "Unutmazsın değli mi Remzim? Bu çektiklerimizi unutmazsın değil mi? Adam olursan kurtulursun bu köyden. Ne kazma döversin, ne çapa çekersin. Güzel güzel giyinirsin, güzel güzel yer içersin. Bir de güzel bir kız alırsın, senin gibi okumuş bir kız. o zaman bize bir kuru selamın bile yeter Remzim. Nasılsın Emine abla desen, yeter. O zaman abla demezsin bize, Emine dersin, değil mi?" (S. 234) Hiç olumlu yönü düşünülemez mi? "Bir gün adam olup köye dönersen babam, ağanın karşısına dikilirsen, ben de o günü görürsem bütün dertlerimi unuturum vallaha. Görsünler Kamberin oğlunu.", "Südün temizse çektiğin acıları unutmazsın, bizi unutmazsın, ananı babanı unutmazsın, köyü unutmazsın." (S. 328) Unutuyorlar, unutuyorlar, unutuyorlar...

bir değinme

aydın altınay

Tavuk bir yumurta yumurtlayınca çevreyi 'velvele' ye verir, gürültüye boğar; ceylân ise, sessiz sedasız yavru yapar; ama ne yavru, güzel mi güzel!... Tavuğun yumurtası, bu yavrunun yanında sözü edilmiyecek denli değersiz. Ama ceylân, yavrusunun güzelliğinden 'emin' dir; bunun için sesini bile çıkarmaz. Varsın tavuk, yumurtladım diye ev sahibini değil yalnız, komşuların da başını şişirsin... Varsın o yumurtasının altın olduğunu sansın ve yumurtam altındır benim diye bağırsın...

Bu örneği neye verdim :

Dost Dergisi'nin Şubat 1972 sayısında Halil Şahan'ın kısa mı kısa bir yazısı yayımlandı. Halil Şahan, bir iki cümle ile Tekin Sönmez'in şiirlerine değinmiş. Fırsat bu fırsat! Değil mi ki değinilmiş Tekin'in şiirine, durulur mu artık! Sansasyonel bir durum yaratmak gerekir. Sonra Şahan, "şiirin şahan diyalektiği" nden nasıl oluyor da övgü ile söz etmiyor, beğenmiyor. Hatta hatta Nâzım'la karşılaştırmaz, ayni düzeyde görmez (Soyut'un Şubat sayısındaki sevindirici övgüyü, Nâzımla yanyana getirildiğini daha iki gün önce okumuştu oysa ki); hey Şahan, şairlerin şahanından bir ders al da gör bir!

Sözün kısası, Tekin Sönmez, 'celâllenir', 'cehdeder' ve bir 'cengâver' gibi 'cenk'e girer Şahanla... Ama ne 'cenk' !... Hazırlanmış, 'cebellenmiş', 'cihazlanmış'; ben diyeyim üç gün, siz deyin üç haftada... Ve öfkesini, bilgilerle donanmış olduğunu **Yansıma'** sının Mart sayısında yansıtmış. Bir değil, iki değil tam beş sayfalık bir yazı ile yansıtmış hem de!.. Hem de Halil Şahan'ın birkaç cümlecik yazısındaki bilgisizliğini (!) daha iyi yansıtabilmek için, beş sayfalık yazısının altına, bir değil, beş değil, tam 16 kaynağı gösteren bir de dipnot eklenmiş ki, bunlar da yarım sayfa tutuyor. Eleştiri dediğin böyle olur!... Bilgilerle nasıl silâhlandığını, donandığını, savaşkanlaştığını ortaya sermiş...

Doğrusu yazdıklarına bakıp da: "Ne bu şiddet bu celâl?" dememek mümkün değil. Aman ne laflar ne laflar; ne büyük, 'bösböyük' sözler, ve de ne sertlik ne sertlik. Okuyalım bir cümlesini: "Eleştirisini kişisel doğmazitmi adına değil, yaşadığı toplumun gelişme çizgisine koşut tutmalı, bunu başaramıyorsa kendi insan onuru için kalemini kırmalıdır."

Kırmalıdır! Hem de öfke ile çattadak kırmalıdır! "Kendi insan onuru için kırmalıdır!"

Ne demek "kendi insan onuru için?" Sözü insanın hayran onuru, bitki onuru diye de mi onurları var yoksa? "Kendi insan onuru".

II) ŞEHRE GÖÇMEK : Toprak işçiliğinden, ağaya ve toprağa kulluktan kurtulmak için tek umuttur Şehir gençlere. "Burda kalmanın sonu yok baba, bir gün herkes gidecek, bu böyle sürerse herkes gidecek, kimse kalmayacak burda baba. Hey gidi baba hey! Göre göre çocukları burda ağalara kul köle mi edeyim istiyorsun? Çürüsün mü sabiler?" (S. 209) Şehirlerin bir çok zorlukları yok mu? Ağır sanayiini kuramamış bir ülkede toprak işçisi kesiminden sanayi işçisi kesimine geçme olmuyor bu göçmeler, güvensiz bir ortama atılma oluyor. Bu duruma Metin İlkin'in "Zor Zaman" isimli uzun öyküsünde değiniliyor.

TANRI yazmıyor mu alınyazımızı? Bir yerde isyana kadar varıyor toprak işçisi. Bu bir yönden kaderci düşünceye de karşı çıkıştır: "Ne diyorum, biliyor musun avrat, tutacaksın şu Allahı, üç kış aç bırakacaksın, sonra vereceksin eline kazmayı, ama kazma ağır olacak, öyle ağır ki zor kaldıracak, çalıştıracaksın güneşin altında bizim yediklerimizi yedireceksin, bizim çektiklerimizi çektireceksin. Sonra da bir güzel döveceksin, öyle döveceksin ki, bir ay kalkamıyacak yataktan, kolunu, kanadını kıracaksın, Öyle, kör topal bırakacaksın ortaya, bak o zaman nasıl kuzu kuzu olacak. Kalemi aldı mı eline duracak, ne yazacağını şaşıracak..." "Tövbe, de herif, tövbe de." "Ve avrat, bütün bu işleri başımıza o açmadı mı şimdi? Söz aramızda söyle." "Sen çarpılacaksın vallaha" "Bir bu eksikti çünkü." Çarpılmıştan beter olmuş korkusu ne...

İnsanlar birbirlerini sevseler, ezen ezilen kalmasa yeryüzünde; SEVGİ EGEMEN OLSA. Olmuyor, olmuyor, bu dünyanın bir eksik yanı var. "Pu be dünya! Pu sana be! Pu senin dünyalığına! Bu dünyada yaşanmaz kalan dayı, yaşanmaz. Sevdaymış, dostlukmuş, insanlıkmış hep hava. Hiç bir şey kalmamış; dünyada yaşanacak bir şey kalmamış dayı. Biz ne için yaşıyoruz daha. Dostluk kalmadıktan kelli, arkadaşlık kalmadıktan kelli, bağlılık kalmadıktan kelli daha ne var bu dünyada? Bizde yürek yok dayı, yürek. Yürek olsa, şu kadarcık bir yürek olsa çeker şakağımıza dayarız silahı; güm! Bir kurşun beynimize. En iyisi bu. Ama bizde erkeklik kalmamış ki. Dünyada da insanlık kalmamış, bizde de erkeklik kalmamış dayı, yürek kalmamış, bir şey kalmamış. Aah ah! Ah dünya ah!" (S. 301)

Yılmaz Güney yer yer umutsuzluğa düşse de Keloğlan (Horoz) ın ağanın horozunu yenmesiyle direnmeyi, Halil'in Emine'yi bırakmayışıyla İNSAN SEVGİSİ'ni yerleştirmiş romanına.

Muzaffer Hacıhasanoğlu

BİZE GELEN KİTAPLAR

- İstanbul Resim ve Heykel Müzesi. Nurullah Berk. Akbank Yayınları, Sanat Kitapları Serisi. 1972 İstanbul. Fiatı 40 lira.
- İnsanca Bir Dünya. Süleyman Kazmaz. Sorunlar Ve Düşünceler. 1969 Ankara. Fiatı 7,5 lira.
- Kavramlar Dizini. Ş. Recai Cin. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fiatı 15 lira.
- Kutadgu Bilig İncelemesi. A. Dilaçar. TDK. Yayınları. 1972 Ankara. Fiatı 20 lira.
- Kaşgarlı Mahmut. M. Şakir Ülkütaşır. TDK. Yayınları. 1972 Ankara. Fiatı 10 lira.
- Kemik. Albertine Sarrazın. Bilgi Yayınevi. Roman Dizisi. 1972 Ankara. Fiatı 10 lira.
- Meslek Kuralları. (Şerh). Faruk Erem. 1971 Ankara. Fiatı 10 lira.
- Şarlo. Marcel Martin. Bilgi Yayınevi, Sinema Dizisi. 1972 Ankara. Fiatı 15 lira.
- Üç Destan. Orhan Ural. TDK. Halk İçin Kitaplar, Çeşitli Konular Dizisi. 1972 Ankara. Fiatı 4 lira.
- Türk Dili Araştırmaları Yıllığı. TDK. Yayınları. 1971 Ankara. Fiatı 35 lira.

● Türkiyede Şehirleşme, Konut Ve Gecekondu. Ruşen Keleş. Gerçek Yayınevi. 100 soruda Dizisi. 1972 İstanbul. Fiatı 12,5 lira.

● Türküsüz Dönem. Avni Öztüre. Şiirler. Güney Yayınları. 1971 İstanbul. Fiatı 5 lira.

● Televizyona Açılan Pencere. Mahmut Tali Öngören. Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları. 1972 Ankara. Fiatı 10 lira.

● Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi. Abdülbaki Gölpınarlı. Milliyet Yayınları. 1972 İstanbul. Fiatı 20 lira.

● Türk Anadoluda Mengücek Oğulları. Necdet Sakaoğlu. Milliyet Yayınları Tarih Dizisi. 1971 İstanbul. Fiatı 20 lira.

● Yapıt Hakları Terimleri Sözlüğü. TDK. Yayınları 1971 Ankara. Fiatı 4 lira.

● Yeni Yazım Kılavuzu. TDK. Yayınları. 1970 Ankara. (Altıncı Baskı) Fiatı 6 lira.

● Yarımca Tarihi. Avni Öztüre. Yarımca Belediyesi Yayınları. 1971 İstanbul.

ayın kitapları

En çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

● Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: I. ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ, Ömer Asım Aksoy, 25 lira.

● İNGİLİZCE - TÜRKÇE SÖZLÜK, Prof. Dr. Fahir İz, 40 lira.

● FRANSIZCA - TÜRKÇE SÖZLÜK, Dr. Mehmet Ali Ağakay, 40 lira.

● TÜRKÇE SÖZLÜK, Dr. Mehmet Ali Ağakay, 40 lira.

● DİLBİLGİSİ, Tahir Nejat Gencan, 30 lira.

● GÜNCE, Nurullah Ataç, I. cilt 20, II. cilt 15 lira.

● KUTADGU BİLİG İNCELEMESİ, A. Dilâçar, 20 lira.

● MARAŞ'IN VE ÖKKEŞ'İN DESTANI, Gülten Akın, 4 lira.

● SEVGİ ELMASI, Ceyhun Atuf Kansu, 4 lira.

● DEDEM KORKUT'TAN ÖYKÜLER, Adnan Binyazar, 5 lira.

● KENDİ BİR KARIŞ SAKALI ÜÇ KARIŞ, (masallar) İbrahim Zeki Burdurlu, 5 lira.

● EFSANELER (Anadolu efsaneleri), Ali Püsküllüoğlu, 5 lira.

● ÂŞIK GARİP, Bilgin Adalı, 5 lira.

● YENİ YAZIM (İMLÂ) KILAVUZU, 6 lira.

● ATATÜRK'E SEVGİ, Prof. Dr. Melâhat Özgü, 6 lira.

● ATATÜRK'TEN 20 ANI, Dr. Mehmet Ali Ağakay, 3 lira.

● İKİLEME, Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, 8 lira.

● MALAZGİRT ULULAMASI (şiirler), Fazıl Hüsnü Dağlarca, 5 lira.

● BALIM KIZ DALIM OĞUL (Anadolu anlatıları), Ceyhun Atuf Kansu, 8 lira.

● HALK ŞİİRİNDE TÜRLER, Hikmet Dizdaroğlu, 5 lira.

(31. sayfadan)

MİMARLIK:

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı 1000
2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968) 500

RESİM:

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Birsel 1000

BİLİMSEL:

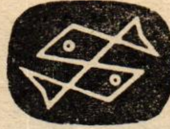
1. ANAYASA, (Fihristli) 250
2. İŞ KANUNU, İzzet Yenisan (Açıklamalı) 1000

ÇOCUK KITAPLARI MASALLAR DIZISI:

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel 200
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu 200
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca 200
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın 200
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu 200
6. NALINCI PADİSAH, İlhan Dumanoğlu 200
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu 200

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ:

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARİA 200
2. ARAP APDÜL KARDEŞ 200
3. ÇING LING İLE TING LING 200
4. MEKSİKALI KARDEŞLER 200

DOST YAYINLARI

ROMAN:

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day 400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K. 200
5. GORDİUM, Hikmet E. Bener 400
6. ÖLÜM GEMİSİ, B. Traven 1250
9. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney 2000
10. KİRALIK ODA, George Simenon 300
11. SANIK, Alexander Weisberg 300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, George Simenon 300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan 400
14. AYAŞLI İLE KİRACILARI, Esendal 400
15. BELÂLI YER, Erskine Caldwell (Ciltli) 1000
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda 400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal 1000
18. KIZGIN TOPRAK, Jeorge Amado 600
19. DURU GÖL, İlhan Tarus 500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Kurumu ödülü - 1962) 500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünalp 300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon 400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon 400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar) 400

HİKÂYE:

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal 1000
2. EV ONA YAKIŞTI, Esendal 1500
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif 300
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan 300
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal 300
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç 400
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme), Suat Taşer 200
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener 400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı) 400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Salim Şengil 200
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil 250
14. MENEKŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç 300
15. SEVGİSİZLER, Nursen Karas 400
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu 500
17. KUTSAL ÇİLE, Bedii Demirseren 500

ŞİİRLER

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar) (Antoloji) 1000
2. YENİ ŞİİRLER, Nazım Hikmet 1250
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal 100
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer 100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu 100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal 100
8. CÜMBÜŞCÜBAŞI, Ercümend Uçarı 100
10. KÖROĞLU, İlhan Berk 200
11. HACİVATIN KARISI, Salâh Birsel 200
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak 200
14. HER BOYDAN (Dünya şiirinden seçmeler), Can Yücel 400
15. İKİ DAL, Celâl Vardar 200
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz 200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı) 300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Eloğlu 200
19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk 250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu 250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel 250
22. TÜTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödülü - 1963) 300
23. KİM KİME, Nâzan Güntürkün 250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar 300
25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay 250
26. KİSİ, Cengiz Bektaş (özel baskı) 500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günçe 250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet 400
31. DR. KALİGARİ'NİN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay 300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ 500
33. AKDENİZ, Cengiz Bektaş 500
34. BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Özdemir İnce 750

NÂZIM HİKMET DİZİSİ:

1. BÜTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap 1000

TİYATRO:

4. BİR DÜNYA Kİ, Suat Taşer 100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigsley 200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan) 250
8. IHLAMUR AGACI, Vüs'at O Bener 250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer 300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutkı 1500
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht 300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet 400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet 400
14. İNEK, Nâzım Hikmet 400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet 400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet 400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet 400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov 400
19. KIL PAYI, Edward Albee 500
20. SULAR AYDINLANIYORDU, Nezihe Meriç 500

GEZİ:

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kirk 100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan 400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam 200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam 250
5. UY BA BO, Fikret Otyam 300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu 300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı 400

DENEME - FIKRA:

1. SÖZ ARASINDA, Ataç 100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner 300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche 750

EĞİTİM:

1. T. C. MİLLÎ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. İ. Başgöz - H. E. Wilson 1000

BİYOGRAFİ:

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHURBAŞKANLIĞI, Prof Dr. Akdes Nimet Kurat 500

BALE:

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And 500

(30. sayfada)

ötme keklik ölürüm

anam bile bilmez kaç ışık söndü içimde!
gitme keklik, ölürüm.
dağ söneceğine, gül söneceğine ben öleyim
nasıl olsa kendimi yaşamıyorum!
ötme keklik, kanım akar ötersen
beni ötüşünün ortasına atarsan
yüreğimin önüne barikatlar kurarsan
birgün "bağlama" nın, öbür gün ağlamanın
ikizkardeşini ararsan
benim, keklik! ötme keklik, ölürüm.
şimdi kırlar, kentler birbirine karıştıysa
benim yolum kırlara, kentleredir,
tutma keklik, ölürüm.
anam bile bilmez kaç ışık söndü içimde!

ben, yüzde yüz birşeylere yenildim
anlayana kadar bunca yaprağım döküldü
içimdeki papatyanın yüzü geceye döndü,
ötme keklik, ölürüm.
beni artık susmuş tuşlar açıklasın
ötsün kuşlar açıklasın,
ötme keklik, ölürüm.
uzakta sabahrengi bir tuhaf ışık yandı,
tutma keklik, ölürüm.
anam bile bilmez kaç ışık söndü içimde!

boşalan adam boşalan kan

kahvelerden geçilmiyor bulutlardan
kuşlardan geçilmiyor akşamlardan,
aradığınız ben değilim, ah, değilim,
uyandığım pembe ince nakışlardan
bir kana doğru eğilirim,
baharlardan geçip karakışlardan
ben aradığınız ölü sevgiliyim.

şiir böyle gitse iyi, ama gitmez,
çok denedim, çok bağırdım, boşaldım!
bir ova geçtim : dalgın sarıydı
bir ova geçtim;sessiz turuncu
son ovada herşeyim geceyarısydı!
son ova dedim ki son sanırsınız
bilet aldım, tiren kalktı, kaldım!
ova böyle bitse iyi, ama bitmez.

hey! neden her sabah uyanırsınız,
hiç kimse sizden kitap istemiyor!
kuşlar kentinizi bir boydan arşınlıyor,
bir boya arşınlıyor kuşlar, hey, kentinizi!
kahveler sessizlikten fena çınlıyor!
siz ne sanıyorsunuz, hey, kendinizi,
siz ne sanmıyorsunuz, hey, kendinizi!
çakıllarınız kaldı kıyıda, kumlarınız,
sular aldı götürdü güzelliğinizi.

kıbrıs'da iç savaşta

fırından sıcak bir ekmek aldım
sanki bir tavus kuşu taşıyorum!
üstümdeki çınarları aşıyorum
asfalttaki katran kokusunu,
bir karanfili, bir gül otosunu
bir bomba gürültüsünü aşıyorum
elimdeki tavusla kendime şaşıyorum!

alışmaya çalışmak gerek, diyorum!
kafatasları parçalanmışların kıyısından
geçmeye alışmak/alışıyorum!
bir benzinci, bir meyve kamyonu,
kamyonun plâkasına çalışıyorum.
köpeklerin savaştan rengi atmış!
kentin gürültüsüne karışıyorum.

bir yılmaz güney filminin afişi,
eczacı kalfasına selâm - kelâm,
gülüşü kısılmış kuaför ceylân,
hayatı kısılmış sürücü hasan,

bunları yüreğimle tartışıyorum!
beynime iğneyle iliştirilmiş
bando sesleri karışık tüfek,
bir hiçin bin boyutlu eşyası!
içimde dereler geçiyor ufak tefek,
ilk şiir generalliğimi yaşıyorum.

fikret demirağ